

Prijavljivanje kaznenih djela nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i pojedinačna procjena žrtve u svjetlu nove Direktive za zaštitu žena od nasilja

Lokin, Božena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:512515>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Katedra za kazneno procesno pravo

**PRIJAVLJIVANJE KAZNENIH DJELA NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U
OBITELJI I POJEDINAČNA PROCJENA ŽRTVE U SVJETLU NOVE DIREKTIVE
O SUZBIJANJU NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI IZ 2024.
GODINE**

Diplomski rad

Božena Lokin

Mentor: izv. prof. dr. sc. Zoran Burić

Zagreb, rujan 2024.

University of Zagreb
Faculty of Law
Department of Criminal Procedure

**REPORTING VIOLENCE AGAINST WOMEN AND DOMESTIC VIOLENCE AND
THE INDIVIDUAL ASSESSMENT OF VICTIMS IN LIGHT OF THE NEW
DIRECTIVE COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN AND DOMESTIC
VIOLENCE FROM 2024**

Master Thesis

Božena Lokin

Supervisor: Associate professor Zoran Burić, PhD

Zagreb, September 2024.

POSVETA

Ovaj rad posvećujem svim jakim ženama, a posebice svojoj sestri Anamariji i pokojnoj majci Snježani. Mama, hvala Ti što si me naučila da budem jaka i da me ništa u životu ne slomi. Ti si mi najveći uzor i moja inspiracija. Svaki svoj uspjeh u životu posvećujem tebi. Seko, hvala Ti što si me naučila da budem zahvalna na svemu što imam i da poštujem sve ljude bez obzira što su pomalo drukčiji.

Zahvaljujem se Centru Mocire u Zadru što se brinu o mojoj sestri i što su mi na taj način puno olakšali i pomogli u završetku fakulteta.

Posebnu zahvalu želim uputiti i svojim prijateljicama Teni, Franki, Lori i Anamariji na svojoj ljubavi i podršci.

Zahvaljujem se i svom mentoru izv.prof.dr.sc., Zoranu Buriću, kao i cjelokupnom Pravnom fakultetu u Zagrebu na predivnih 5 godina obrazovanja. Zahvalu upućujem i gospođi Animarii Drožđan-Kranjčec, mag.iur, koja mi je puno pomogla u izradi ovog rada.

Zahvaljujem se i cijeloj svojoj obitelji koja je bila uz mene na ovom mom putu stjecanja titule magistice prava, ali i općenito na putu odrastanja i izgradnje mene kao osobe koja sam danas.

S ljubavlju,

vaša Božena

Izjava o izvornosti

Ja, Božena Lokin, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Božena Lokin , v.r.

SAŽETAK

PRIJAVLJIVANJE KAZNENIH DJELA NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI I POJEDINAČNA PROCJENA ŽRTVE U SVJETLU NOVE DIREKTIVE O SUZBIJANJU NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI IZ 2024. GODINE

Ovim radom obrađuje se novousvojena Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji iz 2024. godine, točnije određeni instituti 3. poglavlja Direktive koje nosi naziv „Zaštita žrtava i pristup pravosuđu“. Pozornost će biti usmjerena na dva izuzetno važna i problematična instituta u praksi, a to su: prijavljivanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i pojedinačna procjena radi utvrđivanja potreba zaštite žrtve.

Ono što je važno naglasiti prije čitanja samog rada jest da će se u ovom radu obrađivati navedeni instituti na način kako su definirani i kako funkcioniraju u praksi prije donošenja nove Direktive budući da nove odredbe postavljene Direktivom još nisu preuzete u nacionalno zakonodavstvo. Unatoč tome važno je istaknuti kako hrvatsko nacionalno zakonodavstvo poznaje i inkriminira pojedina kaznena djela koja se navode u Direktivi i prije njihovog definiranja u samoj Direktivi iz čega zaključujemo da Republika Hrvatska aktivno radi na suzbijanju i zaštiti žena od nasilja neovisno o europskoj razini.

U uvodu rada bit će više riječi o rodno uvjetovanom nasilju, diskriminaciji žena i općenito viktimizaciji. Budući da se tematikom žrtve ne bavi samo kazneno pravo, kazneno procesno pravo, obiteljsko pravo, već i viktimologija kao znanost o žrtvi, bit će nešto više riječi i o toj pomoćnoj pravnoj znanosti. Također pokušat će se objasniti povezanost same Direktive s drugim međunarodnim mehanizmima zaštite iste ili slične tematike. Osim o međunarodnim instrumentima zaštite žena bit će riječi o nacionalnim mehanizmima zaštite koji se primjenjuju u RH.

Zaključno, prikazat će se problematika navedenih instituta u praksi i predložiti mjere za njihovo poboljšanje u svrhu kvalitetnije i učinkovitije zaštite žena.

KLJUČNE RIJEČI: prijavljivanje nasilja nad ženama, pojedinačna procjena potreba zaštite žrtve, rodno uvjetovano nasilje

SUMMARY

REPORTING VIOLENCE AGAINST WOMEN AND DOMESTIC VIOLENCE AND THE INDIVIDUAL ASSESSMENT OF VICTIMS IN LIGHT OF THE NEW DIRECTIVE COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN

This paper discusses the new Directive of the European Parliament and Council on combating violence against women and domestic violence from 2024, specifically the institutes covered in chapter 3, titled: “The Protection of Victims and Access to the Justice System“. We will focus on two of the most controversial and problematic topics in practice: reporting violence against women and domestic violence along with the individual assessment that determines the needs of the victim and how to protect them.

It must be noted that the institutes will be covered as they are in practice, before the adoption of this Directive and its implementation into national legislation. Nevertheless, it is apparent that Croatian legislature already possesses crimes listed in the Directive. This suggests that Croatia actively tries to combat violence against women and protect victims, regardless of the EU.

The introduction will cover gender based violence, the discrimination of women and victimization as a whole. Along criminal law, the law of criminal procedure and family law, victimology, as an auxiliary legal science studies victims and it will also be covered in this paper. We will labor to condensely cover the link between the Directive and other international mechanisms of protection or similar themes. Except international instruments of protection the paper will cover national mechanisms of protecting women used in Croatia.

Lastly, we will cover the deficiencies of the aforementioned institutes and suggest measures to improve them to be able to better protect women.

Key words: reporting violence against women, individual assesment of victims, gender based violence

SADRŽAJ

I. UVOD	1
1.1. Diskriminacija kao temelj, srž kaznenih djela počinjenih na štetu žena	1
1.2. Nasilje nad ženama kao rodno uvjetovano nasilje	2
1.3. Viktimizacija	3
1.4. Viktimologija	4
1.5. Međunarodni instrumenti zaštite žena od nasilja	4
1.6. Nacionalni instrumenti zaštite žena od nasilja	6
II. DIREKTIVA EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA O SUZBIJANJU NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI IZ 2024.	8
2.1. Važnost i cilj odredbi Direktive 2024	9
III. PRIJAVLJIVANJE NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI	10
3.1. Mjere prema Direktivi o prijavljivanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji	10
3.1.1. Odnos odredbi Direktive 2024 (čl. 14.) s postojećim odredbama na međunarodnoj i nacionalnoj razini	12
3.2. Statistika o nasilju nad ženama na europskoj razini	14
3.3. Porast broja kaznenih djela nasilja nad ženama u RH	15
3.3.1. Anketni upitnik o prijavljivanju nasilja nad ženama	16
3.4. Fenomen tamne brojke kriminala	16
3.5. Razlozi neprijavlivanja kažnjivih ponašanja	18
3.5.1. Rezultati istraživanja	18
3.5.2. OSOBNI RAZLOZI (razlozi na strani žrtve).....	19
3.5.3. NEOSOBNI RAZLOZI(razlozi vezani uz pravosudni sustav i na koje žrtva nema utjecaj)	23
3.6. Četiri ključna pitanja vezana uz podnošenje kaznene prijave	25
3.6.1. TKO MOŽE PRIJAVITI NASILJE?.....	26
3.6.2. KAKO PRIJAVITI NASILJE?.....	26
3.6.3. KADA PRIJAVITI NASILJE?	26
3.6.4. KAKO POSTUPA POLICIJA PO PRIJAVI NASILJA?.....	27
4. POJEDINAČNA PROCJENA POTREBA ZAŠTITE ŽRTVE	28
4.1. Odnos odredbi Direktive s postojećim odredbama na međunarodnoj i nacionalnoj razini	28
4.2. Postupak pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom	29
4.3. Tijela ovlaštena provoditi postupak pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom ..	30
4.3.1. Provođenje postupka od strane policije	30
4.3.2. Provođenje postupka od strane državnog odvjetništva.....	31
4.3.3. Provođenje postupka od strane suda.....	32

4.4. Preporuke tijela, organizacija i ustanova koje pružaju pomoć i podršku žrtvama kaznenih djela.....	33
4.5. Posebne zaštitne mjere	33
4.6. Problematika instituta pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom u praksi	34
4.7. Poveznica instituta prijavljivanja kaznenih djela i instituta pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom	35
5. ZAKLJUČAK.....	36

I. UVOD

1.1. Diskriminacija kao temelj, srž kaznenih djela počinjenih na štetu žena

Temelj zabrane diskriminacije postavljen je još u Ustavu RH.¹ U Ustavu RH, navode se najviše vrednote ustavnog poretka na kojima počiva naš sustav i koje služe tumačenju istog, a među njima su kao najvažnije za materiju samog rada: jednakost i ravnopravnost spolova (čl. 3.).

Pored Ustava kao najvišeg zakona RH, institutu diskriminacije posvećen je jedan cijeli zakon, a to je Zakon o suzbijanju diskriminacije.² Upravo taj zakon osigurava zaštitu i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka RH na način da stvara pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštitu od diskriminacije na različitim osnovama kao što su: rasa ili etnička pripadnost ili boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinsko stanje, članstvo u sindikatu, obrazovanje, društveni položaj, bračni ili obiteljski status, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko naslijeđe, rodni identitet, izražavanje ili spolna orijentacija.

Osim Ustava i spomenutog zakona, načelo zabrane diskriminacije proklamiraju svi zakoni u Republici Hrvatskoj. Prema tome zaključujemo kako je načelo zabrane diskriminacije jedno od najvažnijih načela na kojima počiva hrvatski pravni sustav.

Nasilje nad ženama počiva upravo na diskriminaciji žena, dok diskriminacija žena pak počiva na rodnoj neravnopravnosti.

„Ravnopravnost žena i muškaraca i nediskriminacija temeljne su vrijednosti Unije i temeljna prava utvrđena u čl. 2. Ugovora o Europskoj uniji odnosno u člancima 21. i 23. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. Nasilje nad ženama i nasilje u obitelji ugrožavaju upravo te vrijednosti i prava, narušavaju prava žena i djevojčica na ravnopravnost u svim

¹ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/90).

² Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, br. 85/08, 112/12).

područjima života i ometaju njihovo ravnopravno sudjelovanje u društvenom i poslovnom životu.“³

Izraz “diskriminacija žena” označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi jednakosti muškaraca i žena.⁴

Uzdiže se vrijednost muškog roda dok se podčinjava ženski rod. Budući da se diskriminiraju na osnovi toga što su ženskog spola, nasilje koje je počinjeno na štetu žene zasigurno možemo nazvati rodno uvjetovanim nasiljem. Postoji snažna spona između pojma diskriminacije i pojma rodno uvjetovanog nasilja. Štoviše, jedno bez drugog ne ide. Riječ je o usko povezanim i isprepletenim pojmovima.

1.2. Nasilje nad ženama kao rodno uvjetovano nasilje

Pod pojmom rodno uvjetovanog nasilja podrazumijeva se nasilje počinjeno protiv osobe na temelju toga što je ta osoba pripadnik/ca određenog spola ili roda. „*Rodno utemeljeno nasilje nad ženama označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene*“.⁵ Ova vrsta nasilja temelje pronalazi upravo na rodnoj neravnopravnosti i tu je ta poveznica s insitutom diskriminacije o kojoj je prije bilo riječi u tekstu. Pod pojam rodno utemeljenog nasilja najčešće se podvodi nasilje nad ženama, no ono nije jedino što potpada pod taj pojam. Rodno utemeljenim nasiljem smatra se i nasilje počinjeno na štetu muških osoba, transrodnih osoba i drugih.

Za razumijevanje pojma rodno uvjetovanog nasilja izuzetno je bitno razlikovanje roda od spola. Istanbulska konvencija prvi je međunarodni dokument koji je dao definiciju roda.

³ Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća od 14. svibnja 2024. o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, (Direktiva o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji), Službeni list Europske unije, OJ L, 2024/1385, 24. 5. 2024, str. 2.

⁴ Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, Zagreb, 2009., UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, čl. 1., dostupno na https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/un/kon_o_ukl_diskr_zena.pdf (10. 7. 2024.).

⁵ Konvencija Vijeća Europe od 11. svibnja 2011. o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija), Council of Europe Treaty Series - No. 210, čl. 3. toč. d).

„Rod označava društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnim za žene i muškarce“.⁶

„Spol (latinski *sexus*), skup je biokemijskih, genetičkih, anatomskih, fizioloških (u ljudi i psihičkih) obilježja po kojima se organizmi neke vrste dijele na muške i ženske.“⁷

Žene se ne diskriminiraju zbog toga što su ženskog spola, nego zbog raznih uloga, ponašanja i osobina koje određeno društvo očekuje od njih.

1.3. Viktimizacija

Kao što postoji veza između nasilja nad ženama i diskriminacije, diskriminacije i rodne neravnopravnosti, važna je i uzročna veza između diskriminacije i viktimizacije kao vrlo složenog procesa koji obuhvaća niz elemenata poput: primarne viktimizacije, reakcije žrtve na djelo i sekundarne viktimizacije.

Pod *primarnom viktimizacijom* misli se na svaku vezu, interakciju žrtve sa počiniteljem tijekom činjenja kaznenog djela te nakon počinjenog djela. Nakon interakcije između žrtve i počinitelja, točnije nakon počinjenja kaznenog djela na štetu neke osobe koja samim time postaje žrtva tog kaznenog djela, dolazi do druge faze procesa, a to je reakcije žrtve na počinjeno djelo.

Pod *reakcijom žrtve na djelo* misli se prije svega na svaku formalnu reakciju koju žrtva odluči poduzeti. To je faza postupka u kojoj se prati je li došlo do promjene stavova žrtve u poimanju same sebe, do promjene u njenom ponašanju.

Sekundarna (ponovljena) viktimizacija predstavlja zadnju fazu viktimizacije kao procesa. Pod njome podrazumijeva se svaka daljnja interakcija, veza između žrtve i ostalih osoba, institucija koje sa njom dolaze u kontakt i pritom ta interakcija na žrtvu ima negativan utjecaj. Za vrijeme trajanja postupka žrtva je u interakciji sa brojnim institucijama, prije svega sa MUP-om, državnim odvjetništvom...

⁶ Čl. 3. toč. c) Istanbulske konvencije.

⁷ Spol. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. , Dostupno na <https://enciklopedija.hr/clanak/spol/> (8. 7. 2024.).

Tijekom kaznenog postupka, za žrtve postoji veliki rizik od ponovljenje viktimizacije.

*„Žrtve su izložene povećanom riziku od zastrašivanja, osвете te sekundarne i ponovljene viktimizacije. Države članice trebale bi osigurati posvećivanje posebne pozornosti tim rizicima i potrebi za zaštitom dostojanstva i tjelesnog integriteta takvih žrtava“.*⁸

1.4. Viktimologija

Viktimologija je znanost o žrtvi.

*„U pravu, disciplina usko povezana s kriminologijom, koja se pojavila nakon II. Svjetskog rata radi proučavanja položaja, stradavanja ljudi te žrtava, osobito kod kaznenih djela učinjenih u ratu, vjerskim, rasnim i političkim progonim, ali i stradavanja ljudi u elementarnim nepogodama i za epidemija velikih razmjera (pandemija)“.*⁹ U središtu njezina proučavanja kao znanosti jesu uzroci stradanja ljudi.

Osim s pravom, viktimologija je kao samostalna znanstvena disciplina usko povezana sa psihologijom. Ona je *„u psihologiji, disciplina koja proučava žrtve kaznenih djela, njihove osobine, odnos s počiniteljem djela, njihov doprinos okolnostima što su dovele do toga da postanu žrtve, tj. njihov udio u osobnoj viktimizaciji“.*¹⁰

S aspekta žrtava, viktimologija je zasigurno najvažnija pravna grana, budući da se bavi isključivo žrtvama. Pored viktimologije kao znanosti, pravima žrtava u hrvatskom pravnom sustavu bavi se niz zakona i podzakonskih propisa.

Kao izrazito novija znanost, godinama dobiva sve više na važnosti.

1.5. Međunarodni instrumenti zaštite žena od nasilja

Osim novousvojene Direktive o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, tematikom nasilja nad ženama na međunarodnoj razini bave se brojni dokumenti. Gledano na

⁸ Točka 7., Direktive 2024.

⁹ Žrtvoslovlje. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024., Dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/clanak/zrtvoslovlje> (8. 7. 2024.).

¹⁰ *Ibid.*

europskoj razini, spomenuta Direktiva prvi je zakon kojim se regulira zaštita žena od nasilja. Do donošenja te direktive pitanje zaštite žena od nasilja bilo je uređeno raznim direktivama i odlukama EU-a.

Važno je istaknuti i posebnost Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji poznate kao „Istanbulska konvencija“ koja je na snazi od travnja 2014. godine. Konvencija se smatra mjerilom za međunarodne standarde u području zaštite žena od nasilja i prvi je međunarodni instrument koji je dao definiciju roda.

Osim Direktive i Istanbulske konvencije, pravo žena na život bez nasilja potvrđuju i Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine¹¹ i Deklaracija UN-a o uklanjanju nasilja nad ženama iz 1993. godine.¹²

Ono što je zajedničko svim navedenim instrumentima zaštite jest upravo zaštita žena od nasilja.

Cilj je spriječiti da do nasilja uopće dođe. Međutim, nemoguće je nasilje iskorijeniti u potpunosti, no ono što se uvijek može učiniti, a da ide u korist žrtava takvih djela jest pooštavanje sankcija za počinitelje. Oštre sankcije mogu imati odvraćajući učinak na počinitelje kaznenih djela i mogu pomoći u sprječavanju počinjenja ili pak smanjenju počinjenja takvih djela.

Osim navedenih dokumenata iz čijih se naziva vidi da se izravno bave zaštitom žena od nasilja, postoje i općenitiji dokumenti koji se pored svih ostalih prava ,dotiču prava žena i njihove zaštite, poput: Opće deklaracije o ljudskim pravima iz 1948.¹³, Povelja EU-a o temeljnim pravima iz 2009.¹⁴, Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950.¹⁵ te brojnih drugih.

¹¹Konvencija UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. Dostupno na https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/un/kon_o_ukl_diskr_zena.pdf (11. 7. 2024.)

¹²UN Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama od 20. prosinca 1993., 48/104. Dostupno na <https://arhiva.prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/un-dokumenti/270-un-deklaracija-o-uklanjanju-nasilja-nad-zenama> (8.7.2024.).

¹³ Opća deklaracija o ljudskim pravima iz 1948., NN 12/2009.

¹⁴ Povelja Europske unije o temeljnim pravima iz 2009., Službeni list Europske unije C 202/389, 7. 6. 2016.

¹⁵ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950., NN, Međunarodni ugovori br. 18/97., 6/99. - proć. tekst, 8/99 - ispr., 14/02., 1/06. i 13/17.

Od velike je važnosti spomenuti Direktivu iz 2012. godine o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela¹⁶, poznatije kao Direktive o zaštiti žrtava. Riječ je o instrumentu zaštite svih žrtava kaznenih djela čiji je cilj ojačati postojeće nacionalne mjere zaštite žrtava na način da se uspostave minimalni standardi zaštite u područjima prava, podrške i zaštite. Navedena Direktiva u hrvatsko nacionalno zakonodavstvo preuzeta je i implementirana kroz odredbe Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

1.6. Nacionalni instrumenti zaštite žena od nasilja

Ustav RH, kao najviši zakon u Republici Hrvatskoj, u svom poglavlju III. koje nosi naziv „Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda“ proklamira temeljna prava i slobode ljudi. Temeljem čl. 14., Ustava RH „*svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom i socijalnom podrijetlu, imovini, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama*“.¹⁷ Navedeni članak zapravo indirektno predstavlja načelo zabrane diskriminacije. U njemu se navode osnove na temelju kojih nije dozvoljeno razlikovati i drukčije tretirati ljude.

Osim Ustava, *Obiteljski zakon*¹⁸ također obrađuje materiju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Važno je istaknuti posebice čl. 3. i čl. 4. Zakon poznaje načelo ravnopravnosti žene i muškarca. „*Žena i muškarac imaju međusobno jednaka prava i dužnosti u svim obiteljsko – pravnim odnosima, a posebno u odnosu na roditeljsku skrb. U partnerskim odnosima zabranjena je diskriminacija prema spolu i nasilje prema partneru*“.¹⁹ Osim načela ravnopravnosti žene i muškarca, Zakon poznaje i načelo solidarnosti, uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji. Načelo solidarnosti temeljno je načelo obiteljskog života. „*Svi članovi obitelji moraju se uzajamno poštovati i jedan drugom pomagati*“.²⁰ Nasilje u obitelji predstavlja povredu načela solidarnosti, uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji. Prevencija, suzbijanje i sankcioniranje takve vrste nasilja uređuje se Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji.

¹⁶ Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (dalje u tekstu: Direktiva o zaštiti žrtava). Službeni list Europske unije, L 315/57, 14.11.2012.

¹⁷ Čl. 14. Ustava RH.

¹⁸ Obiteljski zakon (dalje u tekstu: OZ), NN 103/15, 47/20, 49/23, 156/23, 81/24.

¹⁹ Čl. 3. st. 1. i 2. OZ-a.

²⁰ Čl. 4. st. 1. OZ-a.

Pored Ustava i Obiteljskog zakona, *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji* također se bavi materijom nasilja nad ženama i nasilja u obitelji što je vidljivo iz samog naziva zakona. “*Ovim zakonom propisuju se prava žrtava nasilja u obitelji, krug osoba na koje se Zakon odnosi, određuju se oblici nasilja u obitelji, prikupljanje podataka o primjeni Zakona, osnivanje povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji te prekršajne odredbe*“. ²¹

Zakon o ravnopravnosti spolova također je jedan od zakona koji se svojim sadržajem na indirektan način dotiče teme nasilja nad ženama. Zakon pažnju posvećuje objašnjenju pojma diskriminacije na različitim osnovama.

Zakon koji najvećim opsegom obuhvaća materiju ovoga rada, a to je nasilje nad ženama jest *Kazneni zakon*²² koji svojim odredbama inkriminira razna kaznena djela koja se čine na štetu žena. Među svojim definicijama, zakon sadrži i definiciju rodno uvjetovanog nasilja. Prema KZ-u „*rodno utemeljeno nasilje nad ženama označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene.*“²³ Zakon ističe da će se postupanje koje se smatra rodno uvjetovanim nasiljem uzeti kao otegotna (otežavajuća) okolnost prilikom procjene svih okolnosti slučaja i određivanja kazne za počinitelja.

Glava deseta, KZ-a, koja nosi naziv „Kaznena djela protiv života i tijela“, obuhvaća razna kaznena djela između kojih ćemo za materiju ovog rada izdvojiti: teško ubojstvo ženske osobe (čl.111.a) i sakaćenje ženskih spolnih organa (čl.116.) kao kaznena djela koja se čine isključivo protiv ženskih osoba. Zadnjim izmjenama KZ-a koje su na snazi od 18. 3. 2024. uvedeno je kazneno djelo femicida, točnije teškog ubojstva ženske osobe. Republika Hrvatska jedna je od samo četiri države članice EU-a koja ima regulirano kazneno djelo femicida. Riječ je zapravo o kvalificiranom obliku ubojstva koji pogađa isključivo ženske osobe.

Osim femicida, KZ inkriminira i kazneno djelo sakaćenja ženskih spolnih organa. Novousvojena Direktiva 2024 zahtijeva od država članica da kriminaliziraju kazneno djelo sakaćenja ženskih spolnih organa.

²¹ Čl. 1., Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

²² Kazneni zakon (dalje u tekstu: KZ) (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118,18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24, 81/24).

²³ Čl. 87. st. 32. KZ-a.

Pored KZ-a, izuzetno je važna uloga i *Zakona o kaznenom postupku*²⁴ glede zaštite prava žrtava. Budući da je riječ o zakonu koji uređuje sam kazneni postupak, osim što propisuje procesna prava drugih sudionika u postupku, propisuje i procesna prava žrtve.

II. DIREKTIVA EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA O SUZBIJANJU NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI IZ 2024.

7. svibnja 2024. godine izuzetno je važan dan u pogledu zaštite prava žena. To je dan kada je na snagu stupila nova Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Iako je predložena dvije godine ranije i to simbolično na Dan žena, 8. ožujka 2022. , usvojena je 2 godine kasnije 24. travnja 2024. kao prvi zakonodavni akt na razini Europske unije o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. „*Svrha je ove Direktive osigurati sveobuhvatan okvir za učinkovito sprječavanje i suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u cijeloj Uniji. To se postiže jačanjem i uvođenjem mjera u odnosu na sljedeća područja: definicija relevantnih kaznenih djela i kazni, zaštita žrtava i pristup pravosuđu, potpora žrtvama, poboljšano prikupljanje podataka, prevencija, koordinacija i suradnja.*”²⁵Ova Direktiva donesena je i iz razloga što su se postojeće odredbe na nacionalnoj i europskoj razini pokazale kao nedostatne glede suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Državama je ostavljen rok od 3 godine za implementaciju Direktive u nacionalno pravo. Budući da je nedavno donesena, možemo samo čekati i nadati se da će se nacionalnim zakonima doista postići postavljeni cilj i da će ženama u RH i diljem Europske unije biti osigurana i pružena najbolja moguća zaštita.

Direktiva se sastoji od 7 poglavlja i ukupno 51 članka.

Prvo poglavlje sadrži neke opće odredbe kao što su područje primjene i definicije pojmova bitnih za razumijevanje sadržaja Direktive.

²⁴ Zakon o kaznenom postupku, (dalje u tekstu:ZKP) (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24, 81/24).

²⁵ Točka 1. Direktiva o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Drugo poglavlje nosi naziv „Kaznena djela seksualnog iskorištavanja žena i djece te računalni kriminalitet“. U okviru ovog poglavlja govori se o mjerama koje države članice trebaju poduzeti glede kaznenog djela seksualnog iskorištavanja žena i djece te računalnog kriminaliteta.

Treće i za ovaj rad najvažnije *poglavlje*, „Zaštita žrtava i pristup pravosuđu“. Ovim poglavljem razrađuju se mjere koje države članice trebaju poduzeti u vezi s određenim institutima kao što su: prijavljivanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, istraga i kazneni progon, pojedinačna procjena radi utvrđivanja potreba zaštite žrtava, pojedinačna procjena potreba žrtava za potporom, upućivanje službama za potporu, hitni nalozi za udaljavanje, nalozi o zabrani približavanja i nalozi o zaštiti, zaštita privatnog života žrtve, smjernice za tijela za izvršavanje zakonodavstva i tijela tužiteljstva, uloga nacionalnih tijela, uključujući tijela za ravnopravnost, mjere za uklanjanje određenih materijala na internetu i naknada štete od počinitelja.

Četvrto poglavlje koje nosi naziv „Potpora žrtvama“ propisuje mjere koje države članice trebaju poduzeti glede pružanja potpore žrtvama.

Peto poglavlje, „Prevenција i rana intervencija“ govori o preventivnim mjerama koje države članice trebaju poduzeti u cilju prevencije nasilja.

Šesto poglavlje „Koordinacija i suradnja“ govori o suradnji nacionalnih i europskih tijela u cilju suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Sedmo i zadnje *poglavlje* završne su odredbe Direktive.

2.1. Važnost i cilj odredbi Direktive 2024

Direktiva 2024 europski je instrument zaštite određene tematike koji svojim sadržajem obuhvaća i donosi mjere usmjerene sprječavanju rodno uvjetovanog nasilja. Odredbe Direktive koje se odnose na prijavljivanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (čl. 14.) kao i one koje se tiču pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom (čl. 16.) predstavljaju produbljivanje i jačanje zaštite žena od nasilja na europskoj razini.

Pored ove Direktive zaštita žena od nasilja uređena je i drugim važnim instrumentima kako na međunarodnoj tako i na nacionalnoj razini, no ono što Direktivu izdvaja od ostalih je upravo njezina namjera da osigura cjeloviti okvir za učinkovito sprječavanje i suzbijanje nasilja nad

ženama i nasilja u obitelji. To se postiže određivanjem definicija kaznenih djela i kazni, jačanjem mjera u području zaštite žrtava i njihovog pristupa pravosuđu, jačanjem mjera glede potpore žrtvama, prikupljanja podataka kao i suradnje i koordinacije tijela koja dolaze u kontakt sa žrtvom. Direktiva 2024 reakcija je na postojeće instrumente zaštite i njihove nedostatke u praksi.²⁶

Direktiva kao instrument zaštite opće primjene obvezuje države članice Europske unije, ali njezina primjena nije izravna. To znači da ju svaka država članica EU-a mora za sebe prenijeti u nacionalno zakonodavstvo. Državama članicama dana je sloboda glede preuzimanja i transformiranja Direktive u nacionalno zakonodavstvo. Bitno je samo da se postigne cilj koji je njome određen, a cilj ove Direktive zasigurno je sprječavanje, iskorjenjivanje nasilja nad ženama kao rodno uvjetovanog nasilja na način da se pojača zaštita žena koje ipak postanu žrtve takve vrste nasilja. Nasilje, nažalost, nije moguće u potpunosti iskorijeniti, no ono što se uvijek može učiniti je pružanje maksimalne zaštite osobama koje to nasilje dožive, kao i postroženje sankcija za počinitelje.

III. PRIJAVLJIVANJE NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI

3.1. Mjere prema Direktivi o prijavljivanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

O prijavljivanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji govori čl. 14. Direktive.²⁷

Države članice dužne su osigurati žrtvama kaznenih djela da podnesu kaznenu prijavu nadležnim tijelima na način koji im je najpristupačniji, najjednostavniji, siguran i lako dostupan (čl.14.st.1.). Što se tiče kaznenog djela nasilja na internetu, eng. *cyberbullying*, žrtvama takvog kaznenog djela dana je mogućnost podnošenja prijave i putem interneta, pored ostalih načina podnošenja prijave i to bez obzira na pravila koja nacionalna država ima glede prijavljivanja takve vrste nasilja. Riječ je o kaznenom djelu koje u brojnim nacionalnim zakonodavstvima nije regulirano, već će biti zahvaljujući ovoj Direktivi koja je propisala mjere vezane uz to kazneno djelo koje države članice moraju poduzeti. Uz to, države članice trebaju osigurati i podnošenje dokaza putem interneta o doživljenom nasilju.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Čl.14. Direktive o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Opširnije v. točke 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36 Direktive o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Žrtve bi trebale imati mogućnost lako prijaviti kaznena djela nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i lako priložiti dokaze, a da pritom ne budu izložene ponovljenoj viktimizaciji(sekundarnoj viktimizaciji).

Države članice trebaju osigurati žrtvama pristup pravnoj pomoći (čl. 14. st. 2., Direktive 2024.)

Države članice trebale bi poduzimati mjere kojima će potaknuti sve osobe koje znaju ili sumnjaju da se u određenom slučaju radi o nasilju nad ženama ili nasilju u obitelji da podnesu prijavu nadležnim tijelima bez straha od negativnih posljedica (čl. 14. st. 3., Direktive 2024).

Propisana je dužnost država članica da osiguraju zdravstvenim djelatnicima koji su obvezani na povjerljivost informacija koje saznaju od pacijenta podnošenje kaznene prijave nadležnim tijelima ako postoje opravdani razlozi koji ukazuju na nasilje i ako bi to moglo rezultirati težim posljedicama (čl. 14. st. 4.)

Države članice dužne su osigurati da u slučaju kada je žrtva dijete, kaznenu prijavu mogu podnijeti sve stručne osobe koje su dužne čuvati informacije koje saznaju od djeteta ako imaju opravdane razloge vjerovati da je djetetu nanесena tjelesna šteta kao posljedica nasilja nad ženama ili nasilja u obitelji (čl. 14. st. 5.).

Djeca mogu prijaviti nasilje nad ženama ili nasilje u obitelji nadležnim tijelima, a države članice su dužne osigurati da ti postupci budu prilagođeni mogućnostima djece te prije svega sigurni i povjerljivi (čl. 14. st. 6.).

Države članice dužne su osigurati žrtvama koje su državljani nekih trećih država, da bez obzira na njihov boravišni status podnesu kaznenu prijavu i da ih se ne diskriminira zbog njihovog boravišnog statusa.

Nadležna tijela država članica dužna su po prijavama postupati ažurno, u protivnom to može imati negativne posljedice za same podnositelje prijave, tj. žrtve. Odugovlačenje u obradi prijave može imati štetne učinke za podnositelje prijave, tj. žrtve.

3.1.1. Odnos odredbi Direktive 2024 (čl. 14.) s postojećim odredbama na međunarodnoj i nacionalnoj razini

Prema Direktivi o pravima žrtava, žrtve prilikom podnošenja kaznene prijave imaju pravo dobiti pisanu potvrdu svoje formalne prijave kao i mogućnost korištenja vlastitim jezikom ili pomoć prilikom prevođenja ukoliko ne razumiju jezik koji je u toj državi u primjeni, a isto tako i pravo na besplatno prevođenje pisane potvrde o podnesenoj prijavi.²⁸

Direktiva 2024 pored spomenutih prava koja propisuje Direktiva o pravima žrtava, pruža mogućnost žrtvama da za kaznena djela koja su počinjena putem interneta prijavu i dokaze o takvoj vrsti nasilja podnesu preko istoga. Nasilje na internetu unijeto je i definirano kao novo kazneno djelo upravo Direktivom 2024 koja od država članica EU-a traži da isto učine u svojim nacionalnim zakonima. Direktiva 2024 proširuje pravo žrtava glede podnošenja prijave u odnosu na Direktivu o pravima žrtava i Istanbulsku konvenciju koje ne poznaju kazneno djelo „nasilja na internetu“.

Za razliku od spomenutih dokumenata, Istanbulska konvencija također ne spominje mogućnost podnošenja prijave putem interneta, no Konvencija navodi da su stranke dužne poduzeti potrebne mjere kako bi potakle svaku osobu koja je svjedočila nasilju ili ima saznanja da je isto počinjeno na podnošenje kaznene prijave.²⁹ Navedena formulacija identična je formulaciji u novousvojenoj Direktivi 2024.³⁰

Prema Istanbulskoj konvenciji, države članice trebale bi osigurati da nadležne organizacije i tijela bez obzira na pravila o povjerljivosti mogu podnijeti kaznenu prijavu ukoliko imaju opravdan razlog vjerovati da je počinjeno teško djelo nasilja.³¹ Direktiva 2024 sadrži nešto drukčiju formulaciju iste tematike. Prema njoj, države članice dužne su osigurati da zdravstveni djelatnici koji podliježu obvezama glede povjerljivosti, a imaju opravdan razlog vjerovati da je djelo počinjeno, prijave nadležnim tijelima ukoliko postoji neposredna opasnost da će teška tjelesna ozljeda biti nanesena kao rezultat nasilja nad ženama ili nasilja u obitelji.³² Nadalje, Direktiva 2024 ističe da u slučaju kada je žrtva dijete, neovisno o pravilima o povjerljivosti, određene osobe (odvjetnik, vjerski službenik, stručne osobe) mogu podnijeti prijavu ukoliko imaju opravdane razloge vjerovati da je djetetu nanesena teška tjelesna šteta kao rezultat nasilja

²⁸ Čl. 5. Direktive o žrtvama.

²⁹ Čl. 27. Istanbulske konvencije.

³⁰ Čl. 14. st. 3. Direktive 2024.

³¹ Čl. 28. Istanbulske konvencije.

³² Čl. 14. st. 4. Direktive 2024.

nad ženama ili nasilja u obitelji. Ostala dva instrumenta, Direktiva o pravima žrtvama i Istanbulska konvencija ne sadrže sličnu formulaciju u obliku članka već samo u svom uvodu navode da se pri primjeni spomenutih dokumenata trebaju uzimati u obzir interesi djece. Direktiva 2024 daje mogućnost djeci da podnesu kaznenu prijavu na način koji je njima prikladan s obzirom na dob i zrelost.³³ Direktiva 2024 propisuje da u slučaju kada je u djelo nasilja uključen nositelj roditeljske skrbi, mogućnost djeteta da podnese kaznenu prijavu ne smije biti uvjetovana pristankom nositelja roditeljske skrbi, a nadležna tijela dužna su poduzeti mjere kako bi se zaštitila sigurnost djeteta prije nego što se roditelja - nasilnika obavijesti o prijavi.³⁴ Možemo zaključiti kako novousvojena Direktiva 2024 posebnu pažnju povećuje djeci i daje im mogućnost samostalnog djelovanja. Istanbulska konvencija sadrži odredbe o pravima djece kao žrtava tijekom kaznenog postupka,³⁵ ali ne govori ništa o mogućnosti djece da prijave nasilje.

Direktiva 2024 određuje da osobe koje su državljani nekih trećih država (izvan EU-a) također mogu bez obzira na boravišni status podnijeti kaznenu prijavu i da im treba pomoći da ostvare svoje pravo na saslušanje.³⁶ Za razliku od nje, Direktiva o pravima žrtvama ne posvećuje pažnju državljanima trećih zemalja, već samo pravima žrtava s boravištem u drugoj državi članici.³⁷

Direktiva 2024 donosi novosti glede podnošenje kaznene prijave u odnosu na ostale međunarodne instrumente zaštite, a to su:

1. mogućnost online podnošenja prijave za kaznena djela počinjena putem Interneta,
2. pravo djece da podnesu kaznenu prijavu na njima prikladan način i mogućnost samostalnog djelovanja u slučaju kada dijete prijavljuje roditelja – nasilnika,
3. mogućnost da žrtve koje su državljani trećih zemalja, bez obzira na njihov boravišni status, podnesu kaznenu prijavu bez straha od diskriminacije.

Što se tiče odredbi Direktive 2024 glede podnošenja kaznene prijave i odredbi na nacionalnoj razini glede istoga, možemo uočiti također sličnosti i razlike. Konkretno, tu su relevantne odredbe Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Spomenuti zakon ne predviđa mogućnost podnošenja prijave u online obliku. Isto tako zakon niti ne ističe mogućnost djeteta

³³ Čl. 14. st. 6. Direktive 2024.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Čl. 24. Istanbulske konvencije.

³⁶ Toč. 35. Direktive 2024.

³⁷ Čl. 17. Direktive o žrtvama.

da podnese kaznenu prijavu, ali ju ne isključuje. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji pak ističe da ukoliko je dijete žrtva nasilja u obitelji, a interesi djeteta su u suprotnosti s interesima roditelja, djetetu će se imenovati poseban skrbnik. Prema Direktivi 2024 dijete, žrtva nasilja u obitelji može prijaviti roditelja - nasilnika bez njegovog pristanka.³⁸ Prema ovoj formulaciji vidimo da Direktiva 2024 posebno definira položaj djeteta kao žrtve. Pored Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, ni ostali zakoni koji se dotiču iste/slične tematike (Obiteljski zakon, Kazneni zakon) ne ističu jasno pravo djeteta da podnese kaznenu prijavu. Od prava koje kao žrtva dijete ima navode se: pravo na besplatnu pravnu pomoć, pravo na tajnost osobnih podataka, pravo na isključenje javnosti³⁹, ali ne i pravo da podnese kaznenu prijavu. Stoga, kaznenu prijavu u ime djeteta podnosi njegov roditelj, skrbnik, ali to mogu učiniti i druge osobe koje imaju opravdan razlog vjerovati da je dijete žrtva nasilja u obitelji ili nasilja nad ženama. Direktiva 2024 zasigurno će popuniti praznine postojećih zakona na nacionalnoj razini glede spomenutog.

Direktiva 2024 jedini je europski instrument zaštite koji se bavi posebno problemom nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Direktiva o pravima žrtava primjenjuje se na sve vrste žrtava kaznenih djela. Ona u svom sadržaju upućuje na žrtve rodno uvjetovanog nasilja, žrtve seksualnog nasilja i žrtve nasilja u bliskoj vezi. Spomenuta direktiva ne uređuje posebna pravila prilagođena žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Cilj Direktive 2024 je upravo nadopunjavanje Direktive o pravima žrtava kako bi se zadovoljile posebne potrebe žrtava nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.⁴⁰ Istanbulska konvencija tematski je srodna s Direktivom 2024. Obje u svom nazivu sadrže riječi iz kojih se vidi da su usmjerene na određenu kategoriju žrtava, a u ovom slučaju su to žene.

3.2. Statistika o nasilju nad ženama na europskoj razini

Nasilje nad ženama sustavno je kršenje temeljnih ljudskih prava prisutno diljem svijeta. Zemlje EU-a nisu izuzetak kada govorimo o velikom porastu nasilja nad ženama. Prema istraživanju⁴¹ koje je provedeno na europskoj razini, svaka treća žena doživjela je fizičko ili

³⁸ Čl. 6. st. 5., Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

³⁹ Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, Dijete žrtva, dostupno na <https://mpudt.gov.hr/UserDocsImages/24944?big=1> (28. 8. 2024.).

⁴⁰ Opširnije v. Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, dostupno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0105> (28. 8. 2024.)

⁴¹ Istraživanje na razini EU provedeno u okviru FRA - Prijedlog EU-a za iskorjenjivanje nasilja nad ženama. Podaci kazuju da su 2 od 10 žena žrtve fizičkog i/ili seksualnog nasilja koje su počinili partner ili prijatelj. 3 od 10 žena žrtve su nasilja koje je počinio član šire ili uže obitelji. 10 od 20 žena žrtve su seksualnog uznemiravanja. Svakog dana najmanje 2 žene u EU-u ubije intimni partner ili član obitelji. Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_hr.pdf (9. 7. 2024.).

seksualno nasilje i to uglavnom od svojih intimnih partnera dok je svaka druga žena pretrpjela seksualno uznemiravanje.

Istraživanje je pokazalo da su počinitelji kaznenog djela nasilja nad ženama najčešće intimni partneri, prijatelji, članovi uže ili šire obitelji.

Preko 80 posto žrtava nasilja ne zatraži stručnu pomoć, dok samo 22 posto žrtava nasilja koje nad njima počini njihov intimni partner prijavi to nasilje.⁴²

Prema iskustvima žena diljem EU-a, podaci istraživanja pokazuju da 32 posto počinitelja seksualnog uznemiravanja dolazi iz njihovog poslovnog okruženja, dok 44 posto žrtava doživi psihičko nasilje od svojih intimnih partnera.⁴³

3.3. Porast broja kaznenih djela nasilja nad ženama u RH

Podaci istraživanja provedenog na razini RH⁴⁴ pokazuju da je u prvih osam mjeseci 2022. godine porastao broj žrtava kaznenih djela nasilja u obitelji i to za 6,1 posto u odnosu na prethodnu godinu (2021). Podaci istraživanja ukazuju i na povećanje broja kaznenih djela koja su rezultirala tjelesnim ili teškim tjelesnim ozljedama, prijetnjom i nasiljem, uključujući ubojstva unutar obitelji te ubojstva bliskih osoba.

Tijekom 2022. godine zabilježen je porast ubojstava žena od strane bliskih osoba.⁴⁵

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Riječ je o viktimološkom istraživanju o rodno uvjetovanom nasilju koje je proveo EUROSTAT uz suradnju Državnog zavoda za statistiku koji je prikupljao podatke za RH.

Ministarstvo unutarnjih poslova, Nacionalni dan borbe protiv nasilja u obitelji, objavljeno 22. 9. 2022. , dostupno na (<https://mup.gov.hr/vijesti-8/nacionalni-dan-borbe-protiv-nasilja-nad-zenama-288924/288924>) 5. 7. 2024.

⁴⁵ U prvih osam mjeseci 2022. godine od ukupno 22 ubojstva, 17 ih je počinjeno na štetu članova obitelji /bliskih osoba od kojih je 11 ubojstava počinjeno na štetu žena. Od toga su počinitelji u 41,7 posto (5 ubojstava) bili njihovi intimni partneri, a 2021. godine evidentirana su takva 3 ubojstva. U istom razdoblju 2021. godine evidentirano je 9 ubojstava (5 ubojstava počinjena su na štetu žena). Detaljnije v. na: (https://mup.gov.hr/vijesti-8/nacionalni-dan-borbe-protiv-nasilja-nad-zenama-288924/288924_, (10. 7. 2024.).

3.3.1. Anketni upitnik o prijavljivanju nasilja nad ženama

Potaknuta novousvojenom Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji provela sam anketni upitnik u obliku online obrasca⁴⁶ koji se sastoji od 28 pitanja namijenjenih isključivo ženama. Sva pitanja formulirana su na način da pružaju odgovore između kojih ispitanice biraju. Na anketni upitnik odgovorilo je 90 žena u dobi od 20 do 59 godina. Anketa se sastoji od nekih općenitih pitanja kao što su: godina rođenja, mjesto prebivališta, stručna sprema, zaposlenje, bračni status, djeca, pitanja koja su upućena ženama koje su doživjele nasilje, pitanja koja su upućena ženama koje nisu doživjele nasilje te pitanja glede poznavanja propisa i slučajeva nasilja nad ženama.

Cilj anketnog upitnika je saznati koliko se nasilje prijavljuje u stvarnosti, tako da je ključno pitanje u ovom upitniku upravo tako i formulirano: Jeste li prijavili nasilje (ako ste ga doživjeli)?

Osim tog glavnog pitanja kao neka druga bitnija pitanja tu su i pitanja poput: Koju vrstu nasilja ste doživjeli?, Što vas je spriječilo da prijavite nasilnika?, Imate li povjerenja u hrvatski pravosudni sustav?, Jeste li upoznati da je na europskoj razini usvojena nova Direktiva kojom se štite žene od nasilja?, Smatrate li da bi zaštita žena od nasilja u RH trebala biti jača?

3.4. Fenomen tamne brojke kriminala

Prijava nasilja i počinjenog kaznenog djela zasigurno je pored kažnjavanja počinitelja jedan od ključnih koraka u suzbijanju nasilja. Nažalost, nisu sva počinjena kaznena djela i prijavljena. Velik je broj kaznenih djela koja su počinjena, a nigdje nisu evidentirana. Razlog tome je upravo u neprijavljivanju kaznenih djela. Ukoliko se kazneno djelo ne prijavi na ono se gleda kao da nije ni počinjeno. U stvarnosti se stvara slika da se ta kaznena djela ne čine. Govorimo o tamnoj brojci kriminaliteta, tj. o kaznenim djelima koja su počinjena, ali nisu registrirana od strane nadležnih državnih tijela. Kaznena djela koja su prijavljena, statistički su evidentirana. Kaznena djela koja su počinjena, a nisu prijavljena, ne ulaze u statistiku.

⁴⁶Anketni upitnik dostupan na https://docs.google.com/forms/d/1h9-YHizbCP0Ncd3GgSKBiJggpaDNbL_OZX6RJ2WwYCE/edit, (28. 8. 2024.).

Statistički podaci nisu pouzdan izvor koji nam može kazati koliko se neka kaznena djela u stvarnosti čine zato što mnogo kaznenih djela nije prijavljeno i nije statistički evidentirano.

Problem s kojim se u praksi suočavamo i kojeg nastojimo iskorijeniti jest nizak broj prijava nasilja nad ženama. Razlozi zašto žene ne prijavljuju nasilje brojni su, poput: straha od počinitelja, dugi sudski proces, niske kazne za počinitelje, nepovjerenje u nadležna tijela, straha da im nitko neće vjerovati, strah da će ih se krivi za ono što su doživjeli, osjećaj krivnje i odgovornosti, srodstvo s počiniteljem, djeca, ekonomska ovisnost o počinitelju te brojni drugi.

Prema statistici na jedno prijavljeno silovanje dolazi 15-20 neprijavljenih slučajeva silovanja, dok kod obiteljskog nasilja na 1 prijavljeno dolazi 10 neprijavljenih slučajeva.⁴⁷ Znatno je velik broj neprijavljenih slučajeva, no problem tamne brojke nešto je što se pokušava riješiti i na nacionalnoj kao i na međunarodnoj razini. Cilj je na obje razine stvoriti pouzdanu bazu podataka o počinjenim kaznenim djelima. Dva ključna pitanja na koja međunarodne komparativne i nacionalne studije žele odgovoriti su: „1) u kojoj mjeri službene statistike o registriranom kriminalu odgovaraju realnom stanju kriminala, i 2) *koji su razlozi neprijavljivanja i/ili izostanka detekcije kažnjivih ponašanja.*“⁴⁸ S obzirom na to tko odgovara na postavljena pitanja razlikujemo neke vrste studija: viktimološke studije-kada žrtva opisuje svoju poziciju, samoiskazne studije- kada počinitelj opisuje svoje delikventno ponašanje.⁴⁹

Od velike je važnosti spomenuti kao međunarodno komparativno viktimološko istraživanje, istraživanje nasilja nad ženama koje provodi Agencija za temeljna prava Europske unije (*engl. European Union Agency for Fundamental Rights; FRA*).⁵⁰ U okviru ove organizacije provedeno je najobuhvatnije istraživanje dosad na razini EU-a (i svijeta) o različitim iskustvima žena s nasiljem. Riječ je o tematski usko fokusiranom istraživanju viktimizacije žena i njihove izloženosti nasilju. Provedenim istraživanjem donesen je zaključak da je nasilje nad ženama

⁴⁷ Mamula Maja, (Ne)prijavljivanje seksualnog nasilja, Ženska soba, dostupno na <https://www.unicef.org/croatia/media/6456/file>, (28. 8. 2024.).

⁴⁸ Opširnije v. European Union Agency for Fundamental Rights, Violence against women, An EU-wide survey: main results, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2015.

Riječ je o studiji provedenoj u 28 država članica Europske unije na uzorku od ukupno 42.000 žena u dobi od 18 do 74 godina, s 1500 slučajno odabranih žena po državi s kojima su provedeni intervjui licem u lice. Vidi sažet pregled najvažnijih rezultata: Till-Tentschert, U., FRA's work on gender based violence, European Union Agency for Fundamental Rights, Prag, 14. studenog 2017.

⁴⁹ Getoš Kalac Anna-Maria i Pribisalić Daria: Tamna i svijetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja, 2020.

⁵⁰ FRA (Agencija EU-a za temeljna prava) neovisno je tijelo EU-a koje institucijama EU-a i državama članicama pruža neovisnu na dokazima utemeljenu pomoć i stručna znanja o temeljnim pravima. Opširnije v. na: <https://fra.europa.eu/hr/introducing-fra> (9. 7. 2024.).

rašireno i da pogađa živote mnogih žena, ali se sustavno ne prijavljuje nadležnim tijelima u onoj mjeri u kojoj bi trebalo.

Rezultati anketnog upitnika pokazuju kako više od pola žena koje su doživjele nasilje isto to nasilje nisu prijavile i zato imamo izuzetno veliku tamnu brojku.

3.5.Razlozi neprijavlivanja kažnjivih ponašanja

Stopa prijavljivanja nasilja nad ženama izuzetno je niska.⁵¹

Razlozi zašto žrtve ne prijavljuju pretrpljeno nasilje brojni su. Možemo ih podijeliti u dvije skupine: 1. razlozi koji se tiču same žrtve (osobni razlozi) i 2. neosobni razlozi (razlozi vezani uz pravosudni sustav koji ne ovise o samoj žrtvi). 60

3.5.1. Rezultati istraživanja

Na anketna pitanja većinom su odgovarale žene u dobi od 20-23 g., no postoji i nekoliko odgovora žena koje su starije od navedene dobi (od 24-59 g.). 60% žena koje su ispunjavale anketni upitnik prebivalište imaju u gradu, dok svega 40 % žena ima na selu. Što se tiče obrazovanja, velika većina žena (77,8%) ima srednju stručnu spremu dok znatno manji broj žena (22,2%) ima visoku stručnu spremu. Što se tiče zaposlenja, najviše imamo žena koje su zaposlene (41,1%), zatim žena koje nisu (39,9%) i na kraju onih žena koje rade samo povremeno (20%). S obzirom na bračni status, znatno je manji broj udanih žena koje su ispunjavale anketu (25,6%) u odnosu na žene koje nisu udane (74,5%). Velika većina ispitanica (75,6 %) ističe da nema djecu, dok znatno manja većina (24,4%) da ima. Na ključno pitanje ovog anketnog upitnika, a to je: Jeste li ikada doživjeli nasilje?, malo više od pola ispitanica (50,6%) odgovorilo je s DA, dok je malo manje od polovice žena (49,4%) odgovorilo s NE.

Na temelju gore navedenih odgovora na neka osnovna pitanja možemo zaključiti kako je više žena koje su doživjele nasilje od onih koje to nisu. To znači da su u odnosu na 90 žena

⁵¹ Stope prijavljivanja slučajeva nasilja nad ženama policiji i ostalim službama niske su i trebaju se povećati. Jedna od triju žrtava nasilja od partnera i jedna od četiriju žrtava nasilja od osobe koja nije njihov partner prijavljuje svoje najozbiljnije incidente policiji ili nekoj drugoj službi. Više stope prijavljivanja nasilja od partnera odražavaju činjenicu da žene često dožive nekoliko slučajeva zlostavljanja od partnera prije nego ih odluče prijaviti, dok je nasilje od osobe koja nije partner uglavnom jednokratni incident. Opširnije v. FRA istraživanje, op.cit. (bilj. 33), str. 11.

skoro pedeset žena žrtve nasilja. Budući da su anketu ispunjavale velikom većinom žene u dobi od 20-23 godine, izvodimo zaključak kako je jako mnogo mladih žena koje su žrtve nasilja. Radi se o mladim ženama koje imaju srednju ili visoku stručnu spremu, koje su većinom zaposlene i nemaju djecu te nisu u braku. Iz dobivenih rezultata vidimo da se žene suočavaju s nasiljem u izrazito mladoj dobi, neovisno o stupnju njihovog obrazovanja što se svakako jako loše odražava na njihov budući život.

Što se tiče vrste nasilja, rezultati pokazuju da žene većinom doživljavaju psihičko nasilje (46,7 %) te fizičko i psihičko nasilje (37,8%) u kombinaciji jedno s drugim. Postoje i odgovori poput seksualno nasilje, ekonomsko nasilje, fizičko nasilje na koje je odgovoreno u znatno malom postotku (svega 1 do 2 žene).

Nisu sve žene žrtve nasilja to isto nasilje i prijavile nadležnim tijelima. Anketa sadrži pitanje „Jeste li prijavili osobu koja nad vama vrši nasilje?“ i na navedeno pitanje više od polovice žena (72,5 %) odgovorilo je da nije, dok je znatno manji broj (27,5%) odgovorio da je prijavio.

3.5.2. OSOBNİ RAZLOZI (razlozi na strani žrtve)

Prvu skupinu čine razlozi koji su usko povezani sa žrtvom i razlikuju se od žrtve do žrtve. Svaka žrtva je posebna na svoj način pa tako i razlozi iz kojih ne želi podnijeti kaznenu prijavu. Tu ubrajamo: strah od počinitelja, strah od reakcija obitelji i prijatelja (utjecaj okoline), osjećaj krivnje i odgovornosti, imanje zajedničke djece s počiniteljem, ekonomska ovisnost o počinitelju, život pod istim krovom, neznanje kome se obratiti, poricanje (negiranje) nasilja od strane žrtve, želja za mirnim rješavanjem problema, sram, strah od stigmatizacije te brojni drugi.⁵²

Strah od počinitelja jedan je od najvažnijih razloga neprijavlivanja nasilja. Osoba koja je pretrpjela nasilje boji se ponovnog proživljavanja istog. Najčešće nasilnik daje do znanja žrtvi da će snositi posljedice ukoliko podnese kaznenu prijavu ili se pak nekome povjeri o doživljenom nasilju. Tu se kod žrtve stvara osjećaj straha jer zna što je već doživjela i što sve može doživjeti. Iako možda želi podnijeti kaznenu prijavu od toga ju odvraća prijetnja

⁵² Navedeni razlozi prikupljeni su iz više različitih izvora. Dostupno na <https://www.unicef.org/croatia/media/6456/file> (28. 8. 2024.), <https://www.sigurnomjesto.hr/rad-na-prevenaciji-i-suzbijanju-nasilja/statistika/> (28. 8. 2024.).

počinitelja koja najčešće prati samo nasilje. Prijetnja počinitelja upućena žrtvi tijekom i nakon nasilja zapravo je strah počinitelja da će biti razotkriven te da će kazneno odgovarati za počinjeno djelo.

Prijetnja je prema Kaznenom zakonu kazneno djelo.⁵³ Dovoljno je da kod žrtve postoji osjećaj straha izazvan postupcima počinitelja (nasilnika).

Žrtva nije ni svjesna da samim tim što joj počinitelj brani da ga prijavi čini i kazneno djelo prijetnje za koje počinitelj također može odgovarati prema našem Kaznenom zakonu. Počinitelj se služi drugim kaznenim djelom kako bi ustravio žrtvu i spriječio prijavljivanje primarno počinjenog kaznenog djela, a to je nasilje nad ženama ili nasilje u obitelji.

Strah od reakcija obitelji i prijatelja također je jedan od pojačavajućih razloga za neprijavlivanje kaznenih djela nasilja nad ženama ili nasilja u obitelji. Žrtva ima svoju obitelj i prijatelje i sve što se njoj događa i sa čime se suočava trebalo bi se na neki način ticati i njezinih bliskih osoba. Najčešće osoba koja trpi nasilje ima sram o tome razgovarati s drugima, a posebice s izrazito bliskim osobama. Svaka obitelj se razlikuje na svoj način. S jedne strane možemo imati izrazito suosjećajne i normalne odnose unutar obitelji, dok s druge strane možemo imati potpuno disfunkcionalne odnose u obitelji. Normalno je za očekivati da u funkcionalnoj obitelji neće biti mjesta ovom razlogu neprijavlivanja nasilja, međutim za disfunkcionalne obitelji to ne možemo tvrditi. Ukoliko žrtva živi u jednoj nefunkcionalnoj obitelji normalno je za očekivati da ju takvi članovi obitelji neće razumjeti niti podržati. U tom slučaju kod žrtve postoji strah kako će njezini članovi obitelji reagirati na ono što čuju. Što se tiče prijatelja postoje oni koji imaju više razvijenu empatiju od onih koji imaju manje razvijenu. Neki prijatelji mogu potaknuti žrtvu da stane na kraj nasilju, dok drugi pak mogu svojim negativnim stavom spriječiti žrtvu da se usprotivi nasilju.

Rezultati anketnog upitnika pokazuju kako 6,2 % žena ne prijavljuje nasilje iz navedenog razloga.

Osjećaj krivnje i odgovornosti zasigurno je također jedan od razloga zašto žrtve(žene) ne prijavljuju nasilje. Žene koje dožive nasilje često pripisuju dio odgovornosti sebi kako bi ublažile odgovornost počinitelja, no ništa u ponašanju žrtve ne može opravdati ponašanje

⁵³ Čl. 139., st. 1., KZ-a.

počinitelja. Žrtva ne može biti, niti je kriva. Kontrola nasilja i krivnja u rukama je počinitelja nasilja bez obzira na postupke žrtve.

Nažalost, u stvarnosti se najčešće smatra da je žrtva svojim radnjama zasigurno pridonijela nasilju, što je u potpunosti netočno.

Imanje zajedničke djece s počiniteljem (nasilnikom) također je jedan od najučestalijih razloga neprijavlivanja nasilja nad ženama ili nasilja u obitelji. Žrtva ne podnošenjem prijave nastoji zaštititi svoju djecu, točnije spriječiti uplitanje policije i na taj način stvaranje trauma djeci, no u tom trenutku žrtva možda ne razmišlja o tome da djeca osjete ako njihova majka nije dobro. Djeca svjedoče nasilju i itekako razumiju sve što se događa oko njih, a posebno unutar obitelji. Neprijavlivanje nasilja iz razloga da se zaštite djeca kontraproduktivno je zaštititi te djece.⁵⁴ Prijava kaznenog djela najispravnije je rješenje za zaštitu žrtve pa tako i njezine djece.

Rezultati anketnog upitnika pokazuju kako 17,5 % žena ne prijavljuje nasilje iz navedenog razloga.

Ekonomska ovisnost o počinitelju najčešće dovodi do neprijavlivanja kaznenog djela. Neke žrtve nemaju vlastita financijska sredstva, primjerice ne rade pa nemaju prihode. To ide u prilog počinitelju jer on na taj način može manipulirati žrtvom. Ukoliko bi žrtva koja nije financijski samostalna prijavila počinitelja to bi za nju predstavljalo ekonomski šok jer bi joj nasilnik zasigurno uskratio novac i ostale stvari. Stoga, žrtva trpi nasilje i osigurava si potrebna novčana sredstva.

Nasilje koje se može počinuti na štetu žena nije samo fizičko, psihičko, seksualno. Žene mogu biti žrtve ekonomskog nasilja.⁵⁵ Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, ekonomsko nasilje predstavlja jednu vrstu nasilja u obitelji.

Uz ekonomsku ovisnost o počinitelju usko je povezano i *stanovanje pod istim krovom sa počiniteljem* kao razlog neprijavlivanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Ukoliko žrtva živi pod istim krovom sa počiniteljem to za nju znači svakodnevno viđanje počinitelja. Nakon podnošenja prijave tenzija u domu bi bila još veća nego prije prijave. Iako

⁵⁴ Djeca koja su svjedoci nasilja u obitelji rizičnija su za pojavu cijelog niza emocionalnih problema i problema u ponašanju, čemu idu u prilog i podaci koji ukazuju na to da takva djeca često iskazuju iste poremećaje kao i djeca koja su sama zlostavljana. Opširnije v. MUP- Znakovi i posljedice nasilja u obitelji kod djece. Dostupno na <https://mup.gov.hr/online-prijave/zastita-djece-i-obiljelji/nasilje-u-obiljelji-281678/znakovi-i-posljedice-nasilja-u-obiljelji-kod-djece-281734/281734> (11. 7. 2024.).

⁵⁵ Čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

postoje zaštitne mjere i mjere opreza⁵⁶ kao i sigurnosne mjere⁵⁷ koje nadležna tijela mogu odrediti kako bi se zaštitila žrtva, to i dalje žrtvi ne ulijeva sigurnost i zaštitu. Teško je počinitelju zabraniti boravak u vlastitoj kući, no i kada se zabrani i kada ga se udalji iz kućanstva žrtva ni dalje nije sigurna da ju počinitelj neće posjetiti. Žrtva stoga radi mira u kući, trpi nasilje i ne podnosi kaznenu prijavu.

Neznanje o tijelima kojima se može podnijeti prijava također je razlog zašto žrtve ne podnose kaznene prijave protiv počinitelja. Nemaju sve žrtve ista saznanja glede zaštite njihovih prava i poznavanja rada nadležnih tijela od kojih mogu potražiti pomoć.

Kaznena prijava podnosi se Ministarstvu unutrašnjih poslova, točnije policijskoj postaji. Pored policije neke žene nasilje prijave svome liječniku ili pak udrugama koje se bave zaštitom žena. S ovim razlogom neprijavljanja usko je povezan još jedan razlog, a to je *sram*. Žrtve koje ne znaju kome se obratiti najčešće imaju i problem pitati druge osobe imaju li saznanja o tome gdje se mogu javiti i potražiti pomoć. Osjećaju sram zbog onoga što im se dogodilo i boje se pitanja drugih u vezi doživljenog nasilja. Žrtve se boje osude drugih za ono što im je učinjeno.

Važan razlog neprijavljanja nasilja je zasigurno i *poricanje (negiranje) nasilja od strane žrtve*. Neke žrtve smatraju da ono što su doživjele možda i nije toliko strašno da zahtijeva intervenciju nadležnih institucija. Bilo da se radi o jednom udarcu, bilo da se radi o stotinu udaraca, uvreda i slično žrtva treba podnijeti prijavu. Nasilje je nasilje i za njega nema opravdanja. Taj jedan bezazleni udarac može prerasti u nešto više, a da bi se to spriječilo treba dati do znanja nadležnim institucijama da postoji problem kako bi one mogle reagirati i pružiti adekvatnu pomoć žrtvi. Sve dok žrtva šuti i trpi nasilje smatrajući da je ono što je doživjela nešto bezazleno, izlaže se riziku ponavljanja nasilja od strane nasilnika. Neprijavljanje može biti znak nasilniku da je žrtva spremna trpiti nasilje i da s njime može nastaviti bez ikakvih posljedica.

Želja za mirnim rješavanjem problema itekako je jedan o razloga zašto žene kao žrtve nasilja ne podnose kaznene prijave protiv nasilnika. Žrtva najčešće pokušava sama izaći iz takve situacije, međutim to je jako teško. Osoba koja vrši nasilje najčešće treba stručnu pomoć, a takvu pomoć joj ne može pružiti sama žrtva. Baš zbog toga što se ne traži adekvatna stručna pomoć, nasilje i dalje egzistira i neće prestati samo od sebe. S ovim razlogom usko su povezana

⁵⁶ Zaštitne mjere i mjere opreza uređene su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, Prekršajnim zakonom i ZKP-om.

⁵⁷ Čl. 65. KZ-a.

dva razloga koji su neosobne naravi i o kojima će biti više riječi kasnije, a to su nepovjerenje u nadležna tijela i dugotrajnost sudskog postupka .

Žrtva ne prijavljuje nasilje i iz razloga što će na taj način svi znati da je ona žrtva. Kod nje postoji strah da će ju društvo stigmatizirati zbog toga što je žrtva nekog kaznenog djela. *Strah od stigmatizacije* vrlo je odvraćajući razlog glede prijavljivanja nasilnika i doživljenog nasilja. U društvu nije baš uvriježeno neko pozitivno mišljenje o žrtvama. Najčešće tu postoje negativni komentari poput: „vjerojatno je to i zaslužila“ i drugi slični tome. Stigmom u društvu jako je teško razbiti. Žrtve kako nebi dobile etiketu „žrtve“ i na taj način bile diskriminirane u društvu, trpe nasilje i ne traže pomoć. Pomoć nadležnih institucija za njih znači navlačenje novog problema, problema stigmatizacije u društvu zbog toga što su žrtve.

Navedeni razlozi najčešći su razlozi neprijavljivanja nasilja, a da su pritom vezani uz samu žrtvu. Pored njih zasigurno postoji još razloga koji žrtvu odvraćaju od traženja pomoći i izlaza iz nastale situacije.

3.5.3. NEOSOBNI RAZLOZI(razlozi vezani uz pravosudni sustav i na koje žrtva nema utjecaj)

Nisu svi razlozi nepodnošenja kaznene prijave na strani žrtve. Postoje razlozi koji nisu vezani uz žrtvu, već proizlaze kao nedostaci pravosudnog sustava. Kao najvažniji razlozi iz kojih žrtve ne podnose kaznene prijave nalaze se : dugotrajnost sudskog postupka, nepovjerenje u nadležna tijela, niske kazne za počinitelje i loša zaštita žrtve.⁵⁸

Dugotrajnost sudskog postupka izrazito je odbijajući razlog za podnošenje kaznene prijave. Kazneni postupci izrazito su dugi i iscrpni za samo žrtvu. Točnije, kazneni postupak dovodi do sekundarne viktimizacije kod žrtve što je izrazito loše za samu žrtvu. Cilj je stoga da takvi postupci budu što kraći kako bi se žrtva što manje izlagala nepotrebnoj patnji i prisjećanju doživljenoga. Znajući da će tijekom kaznenog postupka više puta morati iznositi ono što joj je učinjeno, žrtva ne prijavljuje nasilje. Postupci su izrazito dugi i izgledaju kao da im nema kraja. Za svo to vrijeme žrtva je u kontaktu s brojnim državnim službenicima i institucijama koji je

⁵⁸Navedeni razlozi prikupljeni su iz različitih izvora. Dostupno na <https://www.sigurnomjesto.hr/rad-na-prevenaciji-i-suzbijanju-nasilja/statistika/> (28. 8. 2024.), <https://www.unicef.org/croatia/media/6456/file> , (28. 8. 2024.).

neprestano ispituju o doživljenom kako bi se utvrdilo što više ključnih činjenica za sam postupak.

Kako bi se spriječilo neprijavljivanje kaznenih djela iz navedenog razloga, potrebno je novim propisima ići u najboljem interesu žrtve, na način da postupak traje što kraće, da žrtva što manje iskazuje o doživljenom nasilju, a da se ipak postigne svrha postupka, a to je kažnjavanje počinitelja i zadovoljstvo žrtve.

Žrtva ima pravo na suđenje u razumnom roku. Tijekom 2023. godine u RH uočeno je kršenje prava žrtava kaznenih djela na suđenje u razumnom roku i na pristup pravosuđu odugovlačenjem vođenja kaznenog postupka zbog štrajka sudaca i sutkinja.

Žrtva prema Konvenciji o zaštiti temeljnih ljudskih prava i sloboda iz 1950.⁵⁹ ima pravo na djelotvorni pravni lijek protiv odugovlačenja postupka.

Pored dugotrajnosti postupka kao razlog neprijavljivanja nasilja tu je zasigurno i *nepovjerenje u nadležna tijela*. Svaki dan susrećemo se s raznim slučajevima malverzacija od strane državnih službi što građanima ulijeva nepovjerenje.⁶⁰

Istraživanja⁶¹ pokazuju nezadovoljstvo žrtava radom policije. „Žrtve ne vjeruju policiji.“⁶²

Policija ne odgovara prioritarno na prijave nasilja u obitelji. Uz to, hoće li djelo biti kvalificirano kao prekršaj ili kao kazneno djelo, također ovisi o pristupu policije budući da pitanje razlikovanja prekršaja od kaznenog djela nije jasno određeno zakonom.

Žrtva koja nema povjerenje u državne institucije neće niti tražiti pomoć od istih, a to znači da neće niti prijaviti nasilje. Povjerenje je nešto što se ne dobiva olako, ono je nešto na čemu treba raditi duži period. Isto tako nepovjerenje žrtava u nadležna tijela neće prestati preko noći. Propisi su jedno, a praksa je drugo. Za žrtve je najbitnije da vide da se ono što je određeno zakonom zaista primjenjuje i u praksi.

⁵⁹ Čl. 13., Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

⁶⁰ Slučaj Mihaela Berak zgrozio je javnost i još više uzdrmao povjerenje u državne institucije, prije svega MUP.

⁶¹ FRA istraživanje, *op. cit.*, u bilj. 33, str. 11.

⁶² Na temelju nalaza istraživanja Eurobarometra 40 % hrvatskog stanovništva ne vjeruje policiji. Istraživanje Agencije za temeljna prava iz 2014. pokazuje da tri od pet žena (60%) nisu bile zadovoljne odgovorom policije. Opširnije v. GREVIO- Osnovno evaluacijsko izvješće, str.63. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/GREVIO/GREVIO%20IZVJE%C5%A0%C4%86E%20O%20PROVEDBI%20KONVENCIJE%20VE%20O%20SPRE%C4%8CAVANJU%20I%20BORBI%20PROTIV%20NASILJA%20NAD%20%C5%BDENAMA%20I%20NASILJA%20U%20OBITELJI%20ZA%20REPUBLIKU%20HRVATSKU.pdf>, (11. 7. 2024.)

Rezultati anketnog upitnika pokazuju kako 23,2 % žena nema povjerenje u pravosudni sustav zbog navedenog razloga.

Razlog zašto žene kao žrtve nasilja ne prijavljuju isto je i to što *su izrazito male kazne za počinitelje*. Kada uzmu u obzir ono što su doživjele, koliko bi postupak mogao potrajati, žrtve najčešće odustanu od prijave počinitelja. Tu zapravo dolazi do procjenjivanja isplativosti podnošenja kaznene prijave.

Žrtve ne podnose kaznene prijave i iz razloga što nisu dovoljno zaštićene. *Loša zaštita žrtve* obeshrabruje žrtvu da podnese prijavu. Kvalitetna zaštita žrtve potaknula bi žrtvu da podnese kaznu prijavu. Ukoliko su propisi kojima se štite žrtve loši, žrtva se ne može odvažiti i podnijeti kaznenu prijavu jer se boji za vlastitu sigurnost nakon podnošenja kaznene prijave. Za žrtvu koja odluči podnijeti prijavu najneizvjesnije razdoblje upravo je ono koje slijedi nakon prijavljivanja počinitelja. Što ako nasilnik koji je prijavljen, ostane na slobodi, tko će štititi žrtvu? Policija? Neko drugo državno tijelo?

Rezultati anketnog upitnika potvrđuju kako velika većina žena (71%) nema povjerenje u pravosudni sustav iz navedenog razloga.

3.6.Četiri ključna pitanja vezana uz podnošenje kaznene prijave

Postoje četiri pitanja koja daju odgovor na glavne nedoumice glede podnošenja kaznene prijave, a to su:

1. Tko može prijaviti nasilje?
2. Kako prijaviti nasilje?
3. Kada prijaviti nasilje?
4. Kako postupa policija po prijavi nasilja?⁶³

Odgovore na navedena pitanja trebala bi poznavati svaka osoba kako ne bi došlo do toga da u slučaju nasilja žrtva ne zna kome se treba obratiti. Neznanje kome se obratiti upravo je jedan od razloga zašto žrtve ne prijavljuju nasilje.

⁶³ Čatipović Iva, Zec Lorena, *Život nakon nasilja*, str. 39 - 40. SOS Rijeka - centar za nenasilje i ljudska prava Rijeka, 2021. Dostupno na: <https://sos-rijeka.org/wp-content/uploads/%C5%BDivot-nakon-nasilja-WEB-verzija.pdf>, (11. 7. 2024.).

3.6.1. TKO MOŽE PRIJAVITI NASILJE?

Neovisno o kojoj vrsti nasilja se radi (fizičko, psihičko, seksualno, ekonomsko) ili pak sumnji da takvo postoji, postupak započinje podnošenjem kaznene prijave.

Nasilje može prijaviti osoba koja ga je doživjela, ali i svaka druga osoba koja ima saznanja o istome. To mogu biti prijatelji, članovi uže, šire obitelji, susjedi, kolege na poslu i drugi.⁶⁴

Pored navedenih osoba koje uz samu žrtvu mogu prijaviti nasilje postoje i osobe koje imaju zakonsku dužnost (moraju) prijaviti uočeno nasilje. Tu spadaju: zdravstveni radnici, stručni djelatnici u sustavu socijalne skrbi, djelatnici odgojno- obrazovnih ustanova te stručni djelatnici vjerskih ustanova, humanitarnih i civilnih organizacija koji se bave djecom i obitelji.⁶⁵

Ukoliko navedene osobe koje imaju zakonsku obvezu prijaviti nasilje isto ne prijave, a ono postoji, čine prekršaj i za to mogu odgovarati.

3.6.2. KAKO PRIJAVITI NASILJE?

Nasilje se može prijaviti policiji, državnom odvjetništvu, ali i centrima za socijalnu skrb kao i zdravstvenim ustanovama. Prijava policiji može se podnijeti osobno, dolaskom u prostorije policijske postaje, pisanim putem kao i telefonski putem hitnog poziva 192.

Prijava bi trebala sadržavati određene bitne informacije poput: mjesta i načina počinjenja prekršaja te informacije o počinitelju prekršaja kako bi nadležna tijela mogla što efikasnije postupati.⁶⁶

Prema novoj Direktivi države članice dužne su osigurati prijavljivanje nasilja i podnošenje dokaza o doživljenom nasilju putem interneta (online prijave).⁶⁷

3.6.3. KADA PRIJAVITI NASILJE?

⁶⁴ Čatipović I., *op. cit.*, u bilj. 49, str. 44.

⁶⁵ Čl. 7., st. 1., Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Čl. 14., st. 1., Direktive o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Nasilje treba prijaviti odmah, bez odgađanja. Pod „odmah“ misli se na trenutak kada je nasilje doživljeno ili pak trenutak kada se saznalo da nasilje postoji. Odgađanje prijave izuzetno je opasno za samu žrtvu jer izlaže žrtvu novim prilikama za nasilje.⁶⁸

U stvarnosti žrtve iz brojnih razloga nisu sklone prijaviti nasilje odmah.

3.6.4. KAKO POSTUPA POLICIJA PO PRIJAVI NASILJA?

Sva tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji dužna su postupati hitno i svi postupci pokrenuti po ZZNO-u su hitni.

Ako je nasilje prijavljeno policiji, ona bi bez odgađanja trebala započeti s postupanjem po prijavi. Ukoliko je prijava podnesena nekome drugome (Centru za socijalnu skrb, zdravstvenoj ustanovi) te institucije trebale bi prijavu proslijediti dalje policiji.

Nakon što zaprimi prijavu(zahtjev za pomoć), policija izlazi na teren kako bi utvrdila činjenice potrebne za daljnji tijek postupka. Ukoliko je nasilnički čin u tijeku, policija će ga prekinuti i poduzeti daljnje mjere kako bi se zaštitila žrtva.

Policija treba prikupiti podatke od žrtve koje u potrebne za razjašnjenje cijelog događaja. Osim od žrtve, podaci se prikupljaju i od počinitelja, svjedoka.

Ukoliko je žrtva ugrožena, policija može odrediti zaštitne mjere.

Po završetku kriminalističkog istraživanja, policija sve prikupljene informacije prosljeđuje zajedno s optužnim prijedlogom nadležnom pravosudnom tijelu i tako se postupak dalje nastavlja pred sudom.

Osim četiriju navedenih pitanja važnih za razumijevanje instituta prijavljivanja , izuzetno je važno i pitanje je li doživljeno nasilje dovoljno teško da zahtijeva prijavu?

Žrtva se ne bi trebala zamarati time je li ono što je doživjela „dovoljno“da bi se podnijela kaznena prijava. Svako nasilje zahtijeva intervenciju. Nasilje koje traje dulje vrijeme i koje nije prijavljeno, u početku je zasigurno bilo blažeg oblika. S vremenom, intenzitet nasilja postaje jači. Ukoliko se nasilje prijavi na vrijeme mogu se izbjeći teži oblici istoga. Podnošenje kaznene prijave nije rezervirano samo za teške oblike nasilja, već služi za zaštitu od svih oblika nasilja.⁶⁹

⁶⁸ Čatipović I., *op. cit.*, u bilj. 49, str. 44.

⁶⁹ *Ibid.*

4. POJEDINAČNA PROCJENA POTREBA ZAŠTITE ŽRTVE

O pojedinačnoj procjeni radi utvrđivanja potreba zaštite žrtve govori čl.16. Direktive o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i čl. 22. Direktive o zaštiti žrtava.

Pored ZKP-a (čl.43.a) koji uređuje postupak pojedinačne procjene, u RH je na snazi i Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve⁷⁰ kojim je uređen spomenuti postupak.

4.1.Odnos odredbi Direktive s postojećim odredbama na međunarodnoj i nacionalnoj razini

Na međunarodnoj razini odredbe glede pojedinačne procjene sadrži Direktiva o zaštiti žrtava te Direktiva 2024, dok na nacionalnoj razini postupak pojedinačne procjene uređuje Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene.

Direktiva o pravima žrtava u čl. 12. sadrži odredbe o postupku provođenja pojedinačne procjene koje su identične odredbama u novousvojenoj Direktivi 2024. Ono što ne sadrži Direktiva 2024, a Direktiva o pravima žrtava poznaje je presumpcija da su djeca posebno ranjiva i da je stoga nužno provesti pojedinačnu procjenu. Novost koju propisuje Direktiva 2024 u odnosu na Direktivu o pravima žrtava je uzimanje u obzir pojedinačnih okolnosti žrtve, uključujući doživljava li žrtva diskriminaciju na temelju spola ili druge osnove diskriminacije. Istanbulska konvencija ne uređuje provođenje postupka pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom.

Na nacionalnoj razini, odredbe Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve također sadržajno odgovaraju odredbama Direktive 2024. Štoviše, Pravilnik izuzetno detaljno opisuje sam postupak. Prema Pravilniku posebno ranjivim žrtvama smatraju se osobe koje su prethodno već bile žrtve kaznenog djela ili prekršaja s obilježjem nasilja,⁷¹ dok Direktiva 2024 ne poznaje takvu formulaciju.

⁷⁰ Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve, NN 106/17.

⁷¹ Čl. 6., st. 2. , Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve.

4.2. Postupak pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom

„Postupak pojedinačne procjene potreba žrtve za zaštitom sastoji se od utvrđivanja postoji li potreba žrtve za primjenom posebnih mjera zaštite te, ako postoji, koje posebne mjere zaštite je potrebno provesti kako bi se žrtva dodatno zaštitila i time smanjio rizik od njene daljnje traumatizacije ili ponovne viktimizacije“.⁷²

Riječ je o standardiziranom postupku koji bi se trebao provoditi na jednaki način neovisno o tome koje ga tijelo provodi.

Takav postupak treba se provoditi u najranijoj mogućoj fazi, a to je kada žrtva prvi put stupi u kontakt sa nadležnim tijelima. Postupak je moguće provesti i nakon prvog kontakta s nadležnim tijelima, no za samu žrtvu bolje je da se to provede već pri prvom obraćanju nadležnim institucijama. Razlog zašto je pojedinačnu procjenu potreba žrtve najbolje provesti odmah prilikom prvog kontakta žrtve s nadležnim tijelima jest „rizik“⁷³ koji potječe od počinitelja ili osumnjičenika.

Postupak pojedinačne procjene potrebe zaštite žrtve treba se provoditi u odnosu na svaku žrtvu i na način da to bude u najboljem interesu žrtve s ciljem izbjegavanja sekundarne ili ponovljene viktimizacije kod iste.

Postupak se provodi uz sudjelovanje same žrtve na način da se poštuju njezine želje uključujući nekorištenje mjera zaštite. Osim toga, postupak se mora provesti na način kojim se što manje opterećuje samu žrtvu, a uz to poštuju njezino dostojanstvo, njezino psihičko i fizičko stanje. Pristanak žrtve na provođenje postupka pojedinačne procjene nije nužan da bi se takav postupak proveo.⁷⁴

Prilikom provođenja postupka u obzir se uzimaju osobne značajke žrtve⁷⁵ i postojanje rizika/straha od nanošenja štete (težina/vrsta kaznenog djela, okolnosti počinjenja kaznenog djela).⁷⁶ Uz to, potrebno je uzeti u obzir postojeće i potencijalne opasnosti i rizike za žrtvu.

⁷² *Ibid.*, čl. 2.

⁷³ Čl. 16. st.3. Direktive o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

⁷⁴ Čl. 4. st. 2. Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve.

⁷⁵ *Osobne značajke žrtve* uključuju značajke osobne ranjivosti, a posebno dob žrtve, moguću trudnoću ili nedavni porod, invaliditet, teškoće u komuniciranju (govoru, čitanju ili pisanju), zdravstveno stanje, ovisnost o alkoholu ili opojnim sredstvima, PTSP i slično. Detaljnije v. čl. 6. st. 1. Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve.

⁷⁶ Čl. 7. Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve.

Kada se razmatraju okolnosti pod kojima je počinjeno kazneno djelo, uzet će se obzir činjenice poput: vrste povezanosti žrtve sa osumnjičenikom, boji li se žrtva da će joj osumnjičenik nauditi, je li osumnjičenik već ranije slično postupao prema žrtvi, je li kazneno djelo počinjeno na okrutan i ponižavajući način, je li žrtva ekonomski ovisna o počinitelju, postoje li neke druge činjenice iz kojih je vidljivo da za žrtvu proizlazi rizik od nanošenja štete.

4.3. Tijela ovlaštena provoditi postupak pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom

Procjenu potreba žrtve provode sva tijela prethodnog i kaznenog postupka (policijski službenici, suci, državni odvjetnici) koji dolaze u kontakt sa žrtvom. Postoji zakonska dužnost svakog od navedenih tijela da kada provodi ispitivanje žrtve provede i pojedinačnu procjenu potreba žrtve.

Navedena tijela pojedinačnu procjenu mogu provoditi u suradnji s drugim tijelima kao što su: centri za zaštitu žrtava, specijalizirane službe, socijalne službe, zdravstveni djelatnici, skloništa, specijalizirane službe za potporu i drugi.⁷⁷

Sudionici postupka pojedinačne procjene dužni su za vrijeme provođenja takvog postupka uzimati u razmatranje preporuke centra za socijalnu skrb, odjela za podršku žrtvama te drugih organizacija i ustanova koje se bave zaštitom žrtava.

Svako tijelo koje provede postupak pojedinačne procjene potreba žrtve dužno je ispuniti Obrazac o provedenom postupku pojedinačne procjene potreba žrtve za zaštitom.

4.3.1. Provođenje postupka od strane policije

Policija je javna služba čiji je zadatak čuvati javni red i poredak. Pored poslova kojima se ona bavi nužno je naglasiti zaštitu života, prava, slobode, sigurnosti i nepovredivnosti osobe te sprječavanje kaznenih djela i prekršaja, njihovo otkrivanje, i prikupljanje podataka o tim djelima i počiniteljima. Policija je ovlaštena provoditi ispitivanje žrtava, svjedoka, počinitelja. Riječ je o standardiziranim postupcima koji su uređeni Zakonom o policijskim poslovima i

⁷⁷ *Ibid*, čl.3., st. 2.

ovlastima⁷⁸ te Pravilnikom o načinu postupanja policijskih službenika⁷⁹ donesenim na temelju spomenutog zakona.

Kada policija, tj. policijski službenik ispituje žrtvu da bi prikupio relevantne informacije vezane uz kazneno djelo, dužan je uvijek provesti postupak pojedinačne procjene potreba za zaštitom žrtve. Taj postupak provodi se kroz razgovor sa žrtvom nakon čega policijski službenik ispunjava obrazac o provedenom postupku. U obrazac se unose svi podaci koji su prikupljeni od žrtve tijekom razgovora koji se odnose na relevantne okolnosti koje se uzimaju u obzir tijekom postupka pojedinačne procjene.

Prilikom provođenja postupka pojedinačne procjene potreba zaštite žrtve, policija najčešće surađuje s Centrom za socijalnu skrb i raznim udrugama. Suradnja policije i drugih tijela postupka s tijelima, ustanovama i organizacijama koje se bave zaštitom žrtava izuzetno je važna. Policija od svih ostalih tijela prethodnog i kaznenog postupka koja su dužna provoditi pojedinačnu procjenu ima najbolje razvijenu suradnju s tijelima i ustanovama. Unatoč žurnom postupanju, policija nastoji prikupiti što više podataka relevantnih za kvalitetniju pojedinačnu procjenu potreba žrtve za zaštitom.

Pojedinačnu procjenu potreba žrtve policija provodi kod svih kaznenih djela s elementima nasilja s time da se više pažnje posvećuje žrtvama kaznenih djela sa elementima nasilja, spolnog zlostavljanja, trgovanja ljudima nego žrtvama lakših kaznenih djela.⁸⁰

4.3.2. Provođenje postupka od strane državnog odvjetništva

Državni odvjetnici ne provode uvijek pojedinačnu procjenu potreba žrtve za zaštitom. Neki državni odvjetnici oslanjaju se na procjenu koju je provela policija dok neki takvu procjenu ipak preispituju s obzirom na novonastale okolnosti. Pojedinačnu procjenu državni odvjetnici ne poduzimaju ni onda kada se žrtva ispituje na dokaznom ročištu u kojem slučaju postupak pojedinačne procjene provodi sudac/tkinja istrage.

⁷⁸ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN 76/09, 92/14, 70/19.

⁷⁹ Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika, NN 20/2022.

⁸⁰ Ukupno 90 % ispitanih policijskih službenika/ca uvijek provodi pojedinačnu procjenu, a samo 5% ponekad. Opširnije v. Elizabeta Ivičević Karas, Zoran Burić, Stavovi i iskustva policijskih službenika/ca, državnih odvjetnika/ca i sudaca/tkinja o pravima i položaju žrtava u kaznenom postupku, u *Žrtve kaznenih djela u hrvatskom kaznenopravnom sustavu*, Ženska soba, Zagreb, 2023., str. 40.

Prilikom provođenja pojedinačne procjene od strane državnih odvjetnika okolnosti koje se uzimaju u obzir su: vrsta kaznenog djela, stupanj štete koji je žrtva pretrpjela, psihofizičko stanje žrtve ili sve u kombinaciji. To znači da državni odvjetnici na temelju ovih okolnosti koje se inače uzimaju u obzir prilikom provođenja pojedinačne procjene procjenjuju hoće li uopće doći do pojedinačne procjene.

Provođenje pojedinačne procjene potreba žrtve za zaštitom zakonska je dužnost svih državnih odvjetnika. Međutim, ne poštuju svi državni odvjetnici tu zakonsku obvezu. Neki državni odvjetnici provode pojedinačnu procjenu samo za određena kaznena djela, tj. ne provode kada se radi o nekim kaznenim djelima, neki pak provode pojedinačnu procjenu u odnosu na svaku žrtvu dok neki ne.⁸¹

Što se tiče suradnje državnih odvjetnika/ca s drugim tijelima, ustanovama i institucijama koje se bave zaštitom žrtava prilikom provođenja pojedinačne procjene, državni odvjetnici se obraćaju u znatno manjem broju za razliku od policije.⁸² Najčešće se obraćaju Centrima za socijalnu skrb i odjelima za podršku žrtvama.

4.3.3. Provođenje postupka od strane suda

Postoji zakonska obveza sudaca/tkinja da provode pojedinačnu procjenu svake žrtve, međutim to u stvarnosti nije tako.⁸³

Suci/tkinje najčešće provode pojedinačnu procjenu na dokaznom ročištu kad ispituju žrtvu.

Prilikom provođenja postupka pojedinačne procjene suci/tkinje se u znatno manjem opsegu obraćaju drugim tijelima i ustanovama koje se bave pružanjem pomoći žrtvama.⁸⁴ Onda kada to čine najčešće se obraćaju: Centrima za socijalnu skrb, odjelima za podršku žrtvama te drugim organizacijama u sklopu Mreže podrške i suradnje.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Ibid.*, str. 41.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Ibid.*

4.4. Preporuke tijela, organizacija i ustanova koje pružaju pomoć i podršku žrtvama kaznenih djela

Pored nadležnih tijela postupka (policija, državni odvjetnici/ce, suci/tkinje) velika je važnost tijela, organizacija i ustanova koje pružaju pomoć i podršku žrtvama u samom postupku zaštite žrtve.

Iako je policija tijelo kojem se najčešće podnose kaznene prijave u slučaju nasilja i drugih kaznenih djela, žrtve se ponekad znaju prije policije obratiti za pomoć upravo tijelima, organizacijama i ustanovama koje se bave zaštitom žrtava. U sklopu takvih organizacija rade stručni timovi sastavljeni od stručnjaka iz raznih područja poput: prava, medicine, psihologije, sociologije i drugih znanosti. Neke žrtve znaju potražiti pomoć od takvih institucija prije nego što se obrate nadležnim tijelima postupka. Riječ je o tijelima, ustanovama, organizacijama čiji je razlog osnivanja i djelovanja pomoć i podrška žrtvama. Neke žrtve imaju više povjerenja u takva tijela, ustanove, organizacije jer se najčešće radi o nevladinim organizacijama. Takva tijela kada im se obrati neka osoba (žrtva), mogu provesti postupak pojedinačne procjene potrebe takve žrtve za zaštitom, tj. mogu izraditi preporuke koje mogu dalje poslužiti nadležnim tijelima postupka ukoliko dođe do istoga. Takva tijela rade u isključivom interesu žrtve i zbog toga je nekim žrtvama lakše podijeliti svoj problem s njima nego s npr. policijom.

U RH postoje brojne udruge, organizacije koje se bave zaštitom žena od nasilja kao što su to: udruga Hera, udruga DUGA, B.a.B.e., Autonomna ženska kuća Zagreb, Ženska pomoć sada-SOS telefon, Ženska soba, SOS Rijeka te brojne druge. Udruge, organizacije rasprostranjene su po cijeloj državi, točnije svaka županija ih ima po nekoliko. Žrtve mogu same odabrati od koga će potražiti pomoć i podršku. Takva tijela nisu obvezna po saznanju da je neka osoba žrtva prijaviti nasilje nadležnim tijelima jer za njih ne postoji zakonska dužnost podnošenja prijave u slučaju da znaju za nasilje ili sumnjaju na isto. Takva tijela mogu kroz razgovor sa žrtvom uvjeriti i potaknuti žrtvu da prijavi kazneno djelo, no to ne mogu učiniti umjesto nje.

4.5. Posebne zaštitne mjere

Ukoliko po dovršetku postupka pojedinačne procjene rezultati pokažu da postoji rizik od nanošenja štete ili dodatne traumatizacije žrtve predložit će se i provesti posebne zaštitne mjere.

Posebne zaštitne mjere žrtve mogu se podijeliti na: one koje se određuju tijekom postupka (procesne mjere) i one koje se određuju neovisno o postupku. U procesne mjere ubrajamo: poseban način ispitivanja, uporabu komunikacijskih tehnologija radi izbjegavanja vizualnog kontakta s počiniteljem, isključenje javnosti s rasprave, ispitivanje od strane osobe istog spola, u slučaju ponovnog ispitivanja da ispitivanje provodi ista osoba, pratnju osobe od povjerenja, zaštitu tajnosti osobnih podataka. Pod drugim mjerama koje se mogu odrediti neovisno o postupku, ubrajamo: omogućavanje razgovora sa savjetnikom na teret proračunskih sredstava.

Nadležna tijela dužna su preispitivati pojedinačnu procjenu koja je utvrđena prilikom prvog kontakta žrtve sa nadležnim tijelima u redovitim vremenskim razmacima i prema potrebi donositi nove i ažurirati postojeće mjere zaštite žrtve.

4.6. Problematika instituta pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom u praksi

Unatoč zakonskoj obvezi provođenja postupka pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom, nadležna tijela postupak ne provode uvijek. Od nadležnih tijela zakonsku obvezu najviše poštuju policijski službenici/ce, pa državni odvjetnici/ce i na kraju suci/tkinje.⁸⁵ Policija je najvažnija u provođenju pojedinačne procjene i ona je zapravo tijelo koje dolazi prvo u kontakt sa žrtvom, budući da žrtve najčešće prijavljuju kazneno djelo upravo policiji. Pored policijskih službenika/ica, državni odvjetnici/ce također su dužni provesti postupak pojedinačne procjene neovisno o tome je li postupak proveden već od strane policije ili suca/tkinje. Međutim, državni odvjetnici ne provode postupak uvijek, nego se oslanjaju na rezultate pojedinačne procjene koju su provela druga tijela, najčešće policija. U usporedbi s policijom i državnim odvjetnicima, suci su najvažniji u provođenju pojedinačne procjene i uglavnom se oslanjaju na pojedinačne procjene učinjene od strane drugih tijela.

Osim što su određena tijela dužna provoditi pojedinačnu procjenu, dužna su i uzeti u obzir zaključke ranije provedene pojedinačne procjene, međutim ni to u praksi nije tako.⁸⁶ Razlog zašto je važno uzeti u obzir zaključke ranije provedenih pojedinačnih procjena je taj što se potreba žrtve za zaštitom može mijenjati tijekom vremena.

⁸⁵ *Ibid.*, str. 45.

⁸⁶ *Ibid.*, str. 42.

Tijela nadležna za provođenje pojedinačne procjene dužna su surađivati s drugim tijelima, organizacijama i ustanovama koje se bave pružanjem pomoći i podrške žrtvama. Policija ima najbolje razvijenu suradnju, zatim slijede suci i na kraju državni odvjetnici.⁸⁷

Tijela nadležna provoditi postupak pojedinačne procjene dužna su uzimati u obzir preporuke tijela, organizacija i ustanova koje pružaju pomoć i podršku žrtvama KD-a. U stvarnosti u skladu sa zakonskom obvezom najviše postupaju državni odvjetnici/ce potom suci/tkinje i na kraju policijski službenici/ce.⁸⁸

4.7.Poveznica instituta prijavljivanja kaznenih djela i instituta pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom

Prijava kaznenog djela nužna je da bi uopće došlo do provođenja postupka pojedinačne procjene od strane tijela postupka. Ukoliko nema prijave kaznenog djela, nadležna tijela ne mogu znati da je netko žrtva pa samim time niti provesti postupak kako bi se procijenila potreba žrtve za zaštitom. Prijavljivanje kaznenog djela izuzetno je važno kako bi neka osoba bila prepoznata kao žrtva. Pružanje adekvatne zaštite žrtvi ovisi o prijavi kaznenog djela. Ako nema prijave, nema ni žrtve, a samim tim ni potrebe za zaštitom. To ne znači da osoba koja je doživjela nasilje, protiv koje je počinjeno kazneno djelo nije žrtva u stvarnosti. Takva osoba jest žrtva, ali ju nadležna tijela nisu evidentirala kao takvu zbog izostanka prijave. Stoga, za podnošenje kaznene prijave možemo sa sigurnošću tvrditi da je pokretač i glavni korak u postupku zaštite žrtve.

Bez kaznene prijave, nema ni mogućnosti pružanja pomoći i zaštite žrtvi. Brojni su razlozi koji žrtvu sprječavaju u podnošenju kaznene prijave. S druge strane brojni su slučajevi gdje je podnesena kaznena prijava, ali nije učinjena pojedinačna procjena pa samim time žrtvi nije niti pružena adekvatna zaštita.

S jedne strane imamo problematiku jednog instituta, a s druge strane problematiku drugog instituta koji se nadovezuje na prvi i narušava istog.

⁸⁷ *Ibid.*, str. 41.

⁸⁸ *Ibid.*, str. 42.

5. ZAKLJUČAK

Nasilje nad ženama i nasilje u obitelji teme su o kojima se nedovoljno govori. Riječ je o kaznenim djelima koja se čine na štetu ženskih osoba i koja pogađaju mnoštvo žena diljem svijeta. Unatoč naporima da se takva vrsta nasilja iskorijeni, kako na nacionalnoj tako i na europskoj odnosno međunarodnoj razini, velika je tamna brojka. Mnogo je razloga zašto takva vrsta nasilja iz dana u dan postaje sve više zastupljena. Nedjelotvornost instituta prijavljivanja kaznenih djela i pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom jedni su od njih.

S jedne strane nasilje se nedovoljno prijavljuje. Brojni su razlozi koji žene odvraćaju od podnošenja prijave i traženja pomoći od nadležnih tijela. Strah od počinitelja, strah od reakcija obitelji i prijatelja (utjecaj okoline), osjećaj krivnje i odgovornosti, imanje zajedničke djece s počiniteljem, ekonomska ovisnost o počinitelju, život pod istim krovom, neznanje kome se obratiti, poricanje(negiranje)nasilja od strane žrtve, želja za mirnim rješavanjem problema, sram, strah od stigmatizacije i drugi, osobni su razlozi iz kojih žrtve najčešće ne podnose kaznene prijave. Nepovjerenje u nadležna tijela, male kazne za počinitelje, dugotrajnost postupka, loša zaštita žrtve razlozi su neprijavlivanja nasilja koji ne ovise o samoj žrtvi, već proizlaze kao nedostaci pravosudnog sustava.

S druge strane, slučajevi nasilja koji budu prijavljeni i kazнено procesuirani, nemaju ishod kakav žrtve očekuju.

Provođenje postupka pojedinačne procjene nadovezuje se na podnošenje kaznene prijave.

Ukoliko kaznena prijava nije podnesena, nema ni prostora provođenju postupka pojedinačne procjene. Problematika jednog instituta prenosi se na drugi. Međutim, problematika instituta pojedinačne procjene egzistira neovisno o institutu prijavljivanja kaznenih djela. Unatoč uredno prijavljenom kaznenog djelu, nadležna tijela zakažu u provođenju postupka pojedinačne procjene. Najveći problem glede navedenog instituta je kršenje zakonske obveze od strane nadležnih tijela koja su dužna provesti postupak u odnosu na svaku žrtvu. Postupak se ne provodi u odnosu na svaku žrtvu. Velika je razlika i u postupanju nadležnih tijela, pa tako imamo policiju koja je najažurnija u obavljanju postupka, a zatim državne odvjetnike/ce i suce/tkinje koji se pretežno oslanjaju na rezultate pojedinačne procjene tijela koje je prethodno provelo postupak. Loša je suradnja s drugim tijelima, uzimanje u obzir zaključaka od strane drugih nadležnih tijela, preporuka od tijela, ustanova i organizacija koje pružaju pomoć i zaštitu žrtvama. Provođenje postupka ovisi o tome tko ga provodi i o njegovoj

procjeni postoji li uopće potreba za provođenjem takvog postupka. Izostanak standardiziranog postupanja itekako je uočljiv kada se provodi usporedba postupka od strane različitih nadležnih tijela.

Novousvojena Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju nasilja nad ženama donosi nove mjere glede navedenih instituta koje su države članice dužne poduzeti u roku od 3 godine od stupanja na snagu Direktive. Hoće li se što promijeniti, hoće li instituti bolje funkcionirati u stvarnosti ostaje za vidjeti. Neovisno o Direktivi i njezinim mjerama, RH treba raditi na unapređenju zakona kojima se štite žrtve. Rješenje je zapravo u učestalom provođenju istraživanja kako bi se utvrdila stvarna situacija u društvu, pa samim time i mogle poduzimati izmjene zakona u skladu sa situacijom. Npr. internet ranije nije bio platforma na kojoj se vršilo nasilje. Danas je situacija drukčija i reagira se u skladu s tom situacijom na način da se od država traži da inkriminiraju kaznena djela počinjena putem interneta. U budućnosti se može pojaviti nova vrsta nasilja, tj. novi tip nasilja nad ženama, a na državama je da ga na vrijeme prepoznaju i pokušaju suzbiti te naposljetku i da žrtvama takvih i drugih kaznenih djela pruže najbolju moguću zaštitu.

Država treba poraditi na tome da se u svakom postupku što više izbjegne sekundarna viktimizacija žrtve. Rješenje za taj problem leži zasigurno u reformi kaznenog postupka, a razlog te reforme trebala bi biti upravo činjenica da žrtve zbog dugotrajnosti postupka, straha od ponovnog proživljavanja doživljenog i sl. ne podnose kaznene prijave.

Može li reforma kaznenog postupka i reforma propisa kojima se štite žrtve, pa tako i odredbe novousvojene Direktive 2024 doprinijeti prijavljivanju nasilja nad ženama ili nasilja u obitelji, a samim time i smanjenju nasilja nad ženama pitanje je na koje treba pronaći odgovor. Propisi ne bi trebali biti puke formulacije dobrih želja, već bi trebali pokazati svoju primjenjivost i djelotvornost u praksi, a to je upravo ono što narod želi.

Rezultati istraživanja provedenog u obliku online obrasca pokazuju nimalo lijepu realnost. Velik je broj žena žrtava nasilja izuzetno mlade dobi, a još je gora činjenica da je i izuzetno velik broj neprijavljenih slučajeva. Žene su nezadovoljne cjelokupnim pravnim sustavom, ali i općenito slabo upućene glede njihove zaštite. Hoće li se stav žena promijeniti u budućnosti ovisi o tome kako će se ova Direktiva 2024 implementirati u nacionalno pravo, odnosno kako će se nacionalni zakon primijeniti na konkretni slučaj i hoće li se pružiti najbolja moguća zaštita ženama.

LITERATURA:

1. Čatipović Iva i Zec Lorena: Život nakon nasilja, SOS Rijeka - centar za nenasilje i ljudska prava Rijeka, 2021.
2. Getoš Kalac Anna-Maria i Pribisalić Daria: Tamna i svijetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja, 2020.
3. Ivičević Karas Elizabeta, Burić Zoran: Stavovi i iskustva policijskih službenika/ca, državnih odvjetnika/ca i sudaca/tkinja o pravima i položaju žrtava u kaznenom postupku, Žrtve kaznenih djela u hrvatskom kaznenopravnom sustavu, Ženska soba, Zagreb, 2023.

ZAKONI I PROPISI:

1. Obiteljski zakon (NN 103/15, 89/19, 47/20, 156/23).
2. Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24, 81/24).
3. Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika (NN 20/2022-216).
4. Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (NN 106/2017-2426).
5. Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22).
6. Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).
7. Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 125/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24, 81/24).
8. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima ((NN 76/09, 92/14, 70/19, 81/24).
9. Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN 85/05, 112/12, 81/24).
10. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 26/24, 81/24).

MEĐUNARODNI IZVORI:

Konvencije

1. Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. NN, Međunarodni ugovori br. 18/97., 6/99. - proć. tekst, 8/99 - ispr., 14/02., 1/06. i 13/17.
2. Konvencija UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. Dostupno na: https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/un/kon_o_ukl_diskr_zena.pdf , (11.7.2024.).
3. Konvencija Vijeća Europe od 11. svibnja 2011. o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, (Istanbulska konvencija), Council of Europe Treaty Series-No. 210, 2011.

Deklaracije

1. Opća deklaracija o ljudskim pravima iz 1948., NN 12/2009.
2. UN Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama od 20. prosinca 1993., 48/104, Dostupno na: <https://arhiva.prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/un-dokumenti/270-un-deklaracija-o-uklanjanju-nasilja-nad-zenama> , (8.7.2024.).

Europski izvori

1. Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, (dalje u tekstu: Direktiva o zaštiti žrtava). Službeni list Europske unije, L 315/57, 14.11.2012.
2. Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća od 14. svibnja 2024. o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, (Direktiva o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji). Službeni list Europske unije, OJ L, 2024/1385, 24.5.2024.
3. Povelja Europske unije o temeljnim pravima iz 2009., Službeni list Europske unije C 202/389, 7.6.2016.

Mrežni izvori

1. FRA, Nasilje nad ženama: istraživanje provedeno diljem Europske unije, 2014. Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_hr.pdf (11. 7. 2024.).
2. Mamula Maja, (Ne)prijavljivanje seksualnog nasilja, Ženska soba. Dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/media/6456/file>, (28. 8. 2024.).
3. Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, Dijete žrtva, dostupno na <https://mpudt.gov.hr/UserDocslImages/24944?big=1>, (28. 8. 2024.).
4. Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, Što je kazneni postupak(tijek, sudionici, žrtva, oštećenik)?. Dostupno na : <https://mpudt.gov.hr/UserDocslImages/24834> , (10. 7. 2024.).
5. Ministarstvo unutarnjih poslova, Nacionalni dan borbe protiv nasilja u obitelji, objavljeno 22.9.2022. , istraživanje dostupno na: <https://mup.gov.hr/vijesti-8/nacionalni-dan-borbe-protiv-nasilja-nad-zenama-288924/288924>, (5. 7. 2024.).
6. Sigurno mjesto, Statistika – Rasprostranjenost nasilja nad ženama, dostupno na: <https://www.sigurnomjesto.hr/rad-na-prevenciji-i-suzbijanju-nasilja/statistika/>, (28. 8. 2024.).